

نیشانکارین جفاکی د ئاخذتنا خه لکی گۆڤه را به هیدینیدا

ل دویف مودیلا (فیلمۆر) ی

شیرزاد سهبري عهلی

پشکا زمانی کوردی، کولیزا پهروهیا بنیات، زانکۆیا دهۆک، هه ریم کوردستانی – عێراق. (sherzad.ali@uod.ac)

وه رگرتن: 2019/07 په سه ندکر: 2019/10 به لافکر: 2019/12 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2019.7.4.553>

پۆخته:

نیشانکارین جفاکی جۆره که ژ جۆرین نیشانکاران، کو دچنه د ناف پراگماتیکا زمانیدا. ئە څه کۆلینه هه ولده دت به حسی نیشانکارین جفاکی ل ده څاخذتنا که رین گۆڤه را به هیدینی بکه ت، کا چه واکارد هین. څه کۆلین ب نافونیشانی: (نیشانکارین جفاکی د ئاخذتنا خه لکی گۆڤه را به هیدینیدا) ی، کو تیدا به حسی نیشانکارین جفاکی ل دویف مودیلا (فیلمۆر) ی هاتییه کرن. ئارمانجا سه ره کی ژ ئە څه کۆلینی ئە وه به یته زانین، کا نیشانکارین جفاکی چنه و چنه د بوارن و چه واکارد هین. ئە څه کۆلینه ژ دوو پشکان پیژدهیت، پشکا ئیکی ب نافونیشانی: (نیشانکار و نیشانکارین جفاکی) ی، کو تیدا ب شیوه کی گشتی به حسی: نیشانکارین جفاکی ژ لای چمک و تابه ته مندی و جۆر و په یوه ندییین ئە وئ هاتییه کرن. پشکا دووی ب نافونیشانی: (ده ربهرین و بیاڤین نیشانکارین جفاکی) ی، کو زیده تر بۆ دیارکرن ده ربهرین و بیاڤین نیشانکارین جفاکی په نا بۆ مودیلا (فیلمۆر) ی هاتییه برن، کو نیشانکارین جفاکی ب هونریفکس و پرزگرتن و ناسناڤ و په یقین خزماتییی و جهنافین که سیفه پابه ند دکه ت. په یقین سه ره کی: نیشانکارین جفاکی، په یقین پرزگرتن و مه زکرینی، ناسناڤ، په یقین خزماتییی، جهنافین که سی.

1. پيشه کی

1.5. پرسیارین څه کۆلینی:

ئە څه کۆلینه هه ولده دت به رسفا ئە څان خالین ل خوارې بده ت:

- أ- ده وروبه ری چ په یوه ندی ل گه ل نیشانکارین جفاکی هه یه ؟
- ب- په هه ندین جفاکی (هیز و توانا و ژیرده ست) رۆله ک د دیارکرن نیشانکارین جفاکیدا هه یه ؟
- ج- نیشانکارین جفاکی په یوه ندیه ک ب زمانفانییا جفاکیه هه یه ؟
- د- بیاڤین نیشانکارین جفاکی چنه ؟
- ه- ئە ری مه به ست دشی ت تیکه ه ی نیشانکاری جفاکی بگوهرۆت ؟

1.6. پشکین څه کۆلینی:

ئە څه کۆلینه ژ بلی پيشه کی و ئە نجامان ژ دوو پشکان پیژدهیت، پشکا ئیکی ب نافونیشانی (نیشانکار و نیشانکارین جفاکی)، کو به حسی ئە څان سه ره بابه تان دکه ت: (چه مکى پراگماتیکى)، (نیشانکار وه کو بواره کی پراگماتیکى)، (جۆرین نیشانکاران)، (چه مکى نیشانکارین جفاکی)، (تابه ته ندییین نیشانکارین جفاکی)، (نیشانکارین جفاکی و ده وروبه ر)، (نیشانکارین جفاکی و زمانفانییا جفاکی). پشکا دووی ب نافونیشانی: (ده ربهرین و بیاڤین نیشانکارین جفاکی)، کو ئە څان سه ره بابه تان ب خۆڅه دگريت: (ده ربهرین و

1.1. نافونیشانی څه کۆلینی:

ئە څه کۆلینه ب نافونیشانی (نیشانکارین جفاکی د زمانی کوردیدا- څه کۆلینه کا پراگماتیکیه)، کو د څیریدا هه ول هاتییه دان، نیشانکارین جفاکی د ئاخذتنا گۆڤه را به هیدینیدا به یته نیشاندان، ل گه ل نیشاندانا ئە وان د سنووری پراگماتیکیدا.

1.2. که ره سستی څه کۆلینی:

که ره سستی څه کۆلینی بریتییه ژ هه لپارتنا نمونه یان ژ ئاخذتنا گۆڤه را به هیدینی، ل گه ل ئاماژه پیکرنا هه ده ک نمونه یین کیم ژ زیده ر و په رتووکان.

1.3. گرنگییا څه کۆلینی:

گرنگییا ئە څه کۆلینی د هه ندیایه، کو ل دویف زانیارییی مه هه ی، د زمانی کوردیدا چ څه کۆلینین تابه ته ل سه ر نیشانکارین جفاکی نه هاتییه نفیسین.

1.4. مودیلا و پیاپاز څه کۆلینی:

ئە څه کۆلینه بۆ شوڅه کرن و کۆمکرنا نمونه و داتایان ل دویف مودیلا (فیلمۆر) یه.

تىگەشتەنەك باش ل سەر لايەننى سىمانتىكىي ئەقان نىشانكاران ب شىۋەكى گشتى ھەبىت، ھەر چەندە ئاستى سىمانتىكىي ب تنى ئەشەت و اتايا ئەوان دياربەكەن، بەلكو ب پىكا ئەوى دەوروبەرى، ئەوى د ناقبەرا ئاخفتنكەرى و گوھاریدا ھەى، واتايا ئەقان نىشانكاران دياربەت (levinson,1983,73). بۆ نمونە:

–ئەز دى بۆ تە ئەوى دەمە نياسىن.

ئەگەر ئەق پستەيا ل سەرى كەرەستە و پەيقتى ئەوى ب پىكا دەوروبەرى نەھىتە نىشانكارن، ل ئەوى دەمى بارگرانى دكەقتە سەر سىمانتىكىي، ژبەركو سىمانتىك نەشەت و اتايا ئەوان نىشانكاران دياربەكەت، چونكى سىمانتىك گرنگىيى ب دەوروبەرى نادەت، پىچەوانەى پراگماتىكىي، كو ئەگەر ئەقى پستەيى بىخىنە د ناق دەوروبەرىدا، ل ئەوى دەمى ب پىكا دەوروبەرى دى شىن دياربەكەن كا (ئەز) و (تە) و (ئەوى) كىنە.

2.2. جۆرىن نىشانكاران:

نىشانكار ئەو كەرەستەنە كو زمانى و دەوروبەرى پىگەگرىدەن، ئەوزى جىدبەت، نىشانكارىن كەسى، دەمى، جەى، دەقى بن (Verchuerne,1998, 18)، و (لىفئسن) جۆرەكى دى ژى ل سەر زىدەكەت ئەوزى "نىشانكارىن جفاكى" نە.

1.2.2. –نىشانكارىن كەسى Person Deixis

ب شىۋەكى گشتى نىشانكارىن كەسى ئەو نىشانكارن ئەوين ئامازەيى دەنە ئاخفتنكەرىكە يان گوھارى يان ئامادەنەبووى و ئاشكەراتىن جۆرىن نىشانكارىن كەسى ئەو نىشانكارن ئەوين ب پىكا جەناقان ئامازەيى دەنە ھەشكەن ئاخفتنى، ئەقجا تاك بىت، كۆم بىت، نىر يان مى بىت (محمود احمد نحلە، 2011، 18). د زمانى كوردىدا جەناقى كەسى ئىكى (ئەز) ئاخفتنكەرە و جەناقى كەسى دوويى (تو) گوھارە و جەناقى كەسى سىيى (ئەو) ئامادەنەبوويە، پىدقىيە ئامازەيى ب ھندى ژى بەدىن، ژبەركو نوبەگرتن د زمانىدا ھەيە، كو ل دويى دەوروبەرى ئاخفتنى، ھەشكەن ئاخفتنى ژ ئاخفتنكەرى بۆ گوھارى و بەروقازى دەينە قەگواستەن. بۆ نمونە:

" تو " كەسى دوويى دىبەت ئاخفتنكەر و "ئەز" كەسى ئىكى دىبەت گوھار (yule,1996,10). كەواتە سادەييا ئەقان جەناقان ئالوزىيا بكارهينانا خۆ قەدشەيرن و ئاخفتنكەر بەردەوام دەيتە قەگواستەن ژ "ئەز" بۆ "تو" و ژ "تو" بۆ "ئەز" (أمجد الركابى، 2018، 51). نىشانكارىن كەسى چەند جۆرەكن ەك (جەناق، ناقى كەسى "تايبەتى"، ئامرازىن ئامازەيى) (farrokhpey,1999,323-324)، ناسناق (نىزار سلىمان، 2011، 59-60):

1-جەناق Pronouns. ئەوزى ب پۆلى خۆ دىبەت دوو جۆر:

مەودايى نىشانكارىن جفاكى)، (بياقتىن نىشانكارىن جفاكى)، (نىشانكارىن جفاكى و مەبەست).

2. نىشانكار و نىشانكارىن جفاكى

1.2. نىشانكار ەكو بواركەى پراگماتىكى:

بەيىقا Deixis ئانكو نىشانكار ژ بەيىقا (dey-icksis) گرىكى ھاتىيە، كو ب واتايا دياركەن يان ئامازە يان نىشاندان ب پىكا زمانى دەيت. ئەق زاراقە پىخەمەت خزمەتا پەيوەندىكرنى ھاتىيە د ناق زمانىدا. پترىا زمانان و جىدبەت ھەمى زمانان ئەق ئالاق و كەرەستە ھەبن، ئەوين كو دەينە نياسىن يان پادىن ب دەستنىشانكارنا تشت و كەس و پويىدان ژ ئالىيى پەيوەندىيا ئەوان ب ئاخفتنكەرىقە ل دەم و جەان. ئەقەزى واتايا ھندى دەت، كو دەرىپىنن نىشانكاران، كو ب چ پەنگان ناھىتە شروققەكن، ئەگەر ب پىكا دەوروبەرى نەبىت، ئەقجا زىدەرى ئەقان دەرىپىنان ب شىۋەكى تەواو پشتبەستنى ب بارودۇخىن تايبەت ب گوتنىقە دكەن(Al-Sulaimaan,2010,334).

ئەق بەيىف و دەستەواژە د ھەر زمانەكىدا د ھەبوونا خۇدا پابەندى دەوروبەرى ئاخفتنىنە، كەواتە ئەق جەى تىگەشتەنە نابن، ئەگەر دەوروبەر نەبىت، ئەق لايەننى پراگماتىكىي دىژنى (نىشانكار-Deixis)، ب پىكا ئەقى دياردى پەيوەندى د ناقبەرا زمان و دەوروبەرىدا د ئاقاھىيىن زمانى ب خۇدا پەنگەدەت. ب دىتنا (لىفئسن) نىشانكار ئىك ژ بابەتەن گەلەك گرنگە د بوارى پراگماتىكىدا ژبۇ دياركەن تىكەلىيا د ناقبەرا زمان و دەوروبەرىدا، ئانكو زمانى و دەوروبەرى پىگەگرىدەت و ئەو ئامازەيى ب ھندى دەت، كو نىشانكار ب شىۋەكى سەرەكى تايبەتن ب پىكىن كو زمانى دكەتە كۆد يان ياسايان ددانىت، كو سىمايى دەوروبەرى گوتنى يان گوتارى چارچوقەدەت، ژبەر ھندى نىشانكار گرىداينە ب پىكىن گرىداى ب پاقەكرنا گوتنى، كو پشتبەستنى ب شروققەكرنا دەوروبەرى گوتنى دكەت (levinson,1983,54). (پراتىوى) د پىناسەكرنا نىشانكارىدا دىژنىت: نىشكار ئەو كەرەستەنە كو بۆ دەستنىشانكارنا كەسان و تشتان و پويىدان و پروسىسان يان بۆ ھەر چالاكىيەكى دەينە بكارهينان، كو د مەودايى دەم و جەيدا ھاتبەنە گوتن يان ئامازە پى ھاتبەتە كرن (Pratiwi,2018,40). ئەقجا نىشانكار ژ تىگەھەكى زمانى پىكەھاتىيە، كو ھەمى پەگەزىن زمانى كۆمدەكەت ئەوين راستەوخۆ قەدگەرپنە سەر دەوروبەرى، نىشانكار د ناق خۇدا ژ ھەر واتايەكى قالانە، ھەرچەندە ئامازەيى دەنە زىدەرى، بەلى زىدەر يى جىگەر نىنە و واتايى ديارناكەت، ب تنى ئەگەر د دەوروبەرىدا نەبىت. پىدقىيە ئامازەيى بەدىنە ھندى، كو نىشانكار بواركەى ھەشكە د ناقبەرا زانستى سىمانتىكىي و زانستى پراگماتىكىدا (بادىس لەيومل، 2014، 33 – 34). كەواتە پىدقىيە

402

— نهۆ ئەز هاتم.

ب دەرڤه‌ی ده‌قی دده‌ت، ئەو نیشانکاره‌ بریتیه‌ ژ (هه‌فالکاری) ده‌می، جهی، ئامرازین ئاماژه‌یی (Levinson, 1983, 85). بۆ نمونه‌:

— به‌ری چهنده‌کی ئازاد چوو.

د ئەڤی پسته‌یا بووریدا (به‌ری چهنده‌کی) هه‌فالکاری ده‌مییه‌، ئاماژه‌ ب دەرڤه‌ی ده‌قی دده‌ت.

— ئەڤی گولی ئافیده.

نیشانکاری ده‌قی، ده‌ڤی پسته‌یا یا به‌ریدا ئامرازین ئاماژه‌یی (ئەڤی ... ی) ه، ئەوژی دگرییا (ئەڤی گولی) دایه‌، ئەڤ نیشانکاره‌ ئاماژه‌ ب دەرڤه‌ی ده‌قی دایه‌، کو ئاخفتنکه‌ر و گوهدار دزانیت کا چ جوړی گولییه‌.

— به‌رسڤا ئەڤان پرسیاراین ل خواری بده‌.

نیشانکارین ده‌قی د ئەڤی پسته‌یا بووریدا هه‌فالکاری جهییه‌، ئەوژی (ل خواری) یه‌، کو ئاماژه‌ ب پشتی خۆ دکه‌ت. نمونه‌ بۆ نیشانکارین ده‌قی (به‌ری هنگی) پارچا د دویڤدا، د چهنده‌ هه‌فتیه‌ کین به‌یندا، د به‌شی به‌یندا، پێشتر، پاشتر، یابشتی ئەوی، ... هتد).

نیشانکارین ده‌قی، گه‌له‌ک ب ساناهی ل گه‌ل دیاردیه‌کا دیبا زمانی ده‌ینه‌ تیکه‌لکرن، ئەوژی (پێشتر anaphora و پاشتر cataphora) ن و پێدڤیه‌ جوداهی د ناهه‌را (cataphor and anaphor) و نیشانکارین ده‌قیدا به‌ینه‌ کرن، ئەڤ جوداهییه‌ د هندیادیه‌ کو د دیاردیه‌ا که‌تافۆر و ئەنافۆر دا په‌یوه‌ندی د ناهه‌را ناڤ و جه‌ناقیدیه‌، به‌لی نیشانکارین ده‌قی بۆ که‌رتکه‌ی ده‌قی یان گوته‌ی دزڤریت (Stapleton, —, 7). بۆ نمونه‌:

— دلڤین هه‌ڤالا منه‌، به‌لی ئەو که‌چه‌کا تۆره‌یه‌.

د ئەڤی نمونه‌یا بووریدا، (دلڤین، ئەو) ژنده‌ری ئەوان تیکه‌، ئانکو په‌یوه‌ندی د ناهه‌را ناڤ و جه‌ناقیدیه‌.

— ئەڤ دیرین هۆزانی پارچه‌که‌ ژ هۆزانا خانی.

د ئەڤی نمونه‌یا بووریدا (ئەڤ دیره‌) ژ نیشانکارین ده‌قی ده‌ینه‌ هژمارتن، کو ئاماژه‌یی دکه‌ته‌ ژنده‌ره‌کی جودا ژ ئەو ژنده‌ری ئاماده‌. د شیاندايه‌ بیژین کو نیشانکارین ده‌قی ئەو نیشانکارن یین کو پارچه‌یین گوته‌کی یان ده‌قه‌کی یان تیکسته‌کی پیکه‌ گریڤده‌ت. ئەڤا ئەگه‌ر پارچه‌ ده‌قه‌کی ل گه‌ل پارچه‌کا دی گریڤده‌ین، دی بیژین (هه‌روه‌سا،) یان شروڤه‌کرنه‌کی بده‌ینه‌ ئاخفتنه‌کی، دی بیژین (که‌واته‌،) ... هتد.

5.2.2. نیشانکارین جڤاکی: Social deixis

نیشانکارین جڤاکی هه‌ندە دهرپرتین زمانینه‌، کو ئاماژه‌یی دکه‌نه‌ ئەوی په‌یوه‌ندییا کۆمه‌لایه‌تی ئەو د ناهه‌را ئاخفتنه‌ری و گوهداریا هه‌ی، کا ئەری ئەو چ جوړی په‌یوه‌ندییه‌، کا په‌یوه‌ندییه‌کا (خزمایه‌تییه‌، فهرمییه‌، هه‌فالینییه‌، ... هتد)

د ئەڤی پسته‌یا بووریدا (نهۆ) ئاماژه‌یی دده‌ته‌ ده‌مه‌کی نیزیکی ده‌می ئاخفتنی، ب هه‌مان شیوه‌ هه‌ندە نیشانکار هه‌نه‌ ئاماژه‌یی دده‌نه‌ ده‌مه‌کی دویر ژ ده‌می ئاخفتنی، کو دبیت ئەو ده‌مه‌ ده‌مه‌کی بووری بیت یان ژی ده‌مه‌کی داهاتی بیت. ئەڤ چهنده‌ ل گه‌ل ئاخفتنی دیاردبیت (امجد الرکابی، 2018، 54). وه‌کو: (شڤیدی، سوبه‌می، پار، سالا به‌یت، ئەڤ شه‌ڤه‌، به‌ری هه‌فتیه‌ی ... هتد). بۆ نمونه‌: — ل سالا 2012: ل ئەوی ده‌می ئەز قوتابی بووم.

— داخواز نامه‌ بۆ شیڤ خواری: باشه‌ دی ته‌ ل ئەوی ده‌می بینم.

د ئەڤان هه‌ر دوو پسته‌یین بووریدا نیشانکاری ده‌می (ل ئەوی ده‌می) ئاماژه‌ دایه‌ ده‌مه‌کی دویر ژ ده‌می ئاخفتنی، به‌لی د پسته‌یا تیکیدا ئاماژه‌ دایه‌ ده‌مه‌کی بووری و دپسته‌یا دوویندا ئاماژه‌ دایه‌ ده‌مه‌کی داهاتی.

3.2.2. نیشانکارین جهی: Place Deixis

نیشانکارین جهی هه‌ر وه‌کو نیشانکارین ده‌می کاردکه‌ن و هه‌لگری چ واتاین دیارگری نابن، ئەگه‌ر ده‌رویه‌ر نه‌ه‌یته‌ ده‌ستنیشانکرن (جواد ختام، 2016، 81). تیکه‌می " دویراتی " تیکه‌هه‌کی گریگه‌ بۆ ده‌ستنیشانکرن نیشانکارین جهی، ژبۆ ده‌ستنیشانکارنا جهی پتریا زمانان هه‌فالکارین نیشانه‌یی (ل ڤیری، ل وییری) بۆ ئاماژه‌کرن ب جهی ده‌می دویر ژ ئاخفتنه‌ری یان جهی ده‌می نیزیکی ئاخفتنه‌ری بکارده‌ین (امجد الرکابی، 2018، 52). هه‌روه‌سا هه‌ندە هه‌فالکارین دی ژی هه‌نه‌، کو ئاماژه‌یا جهی تیدا هه‌یه‌. وه‌کو: (سه‌ر، بن، به‌ره‌ڤ، په‌خ، ... هتد) (بادیس له‌ویل، 2014، 35). به‌لی رافه‌کرن و شروڤه‌کرن ئەڤان نیشانکاران ده‌مینته‌ ل سه‌ر نیاسینا گوهداری بۆ ئەوی جهی ئاخفتنه‌ر باسدکه‌ت (محمد حسن عبدالعزیز، 2009، 374). بۆ نمونه‌:

— هه‌می هه‌ڤالین مه‌ ل ڤیری ئاماده‌بوون.

د ئەڤی پسته‌یا بووریدا نیشانکاری جهی (ل ڤیری) دبیته‌ چهنده‌ جیه‌ک، دبیت ئاماژه‌یی بده‌ته‌ (خواریگه‌هه‌کی، قوتابخانی، ... هتد)، کو ئەڤ جیه‌ ل دویڤ ده‌رویه‌ری ده‌ینه‌ دیارکرن، کا ئەری مه‌ره‌ما ئاخفتنه‌ری ژ (ل ڤیری) کیڤه‌یه‌؟

4.2.2. نیشانکارین ده‌قی:

نیشانکارین ده‌قی دبته‌ ژنده‌ره‌ک بۆ گوته‌کا به‌ره‌ڤ پاش، یان به‌ره‌ڤ پێش بۆ گوته‌ن دی (Levinson, 1983, 62). هه‌روه‌سا ژیکه‌کرن ژنده‌رییه‌ بۆ به‌شین گوتاره‌کا نه‌ژیکه‌کری، یاگو گوته‌ دکه‌ڤنه‌ تیدا، ب واتایه‌کا دی نیشانکارین ده‌قی بۆ هه‌می دهرپرتین و ده‌سته‌واژه‌یان دزڤریت، ئەوین به‌ری خوانده‌ڤانی یان گوهداری دده‌تی، ئەوژی ب ریکا ئاخفتن یان تیکسته‌کا نفیسی (Andreea Stapleton)، هه‌ندە جارن نیشانکارین ده‌قی د ناڤ گوته‌یدا ئاماژه‌

(Verschueren, J, 1999, 20). نىشانكارىن جفاكى د چەند

شىۋازەكاندا دەردەكەڭن. ۋەكو:

أ — جەنفا: جەنفا دېنە نىشانكارىن جفاكى، ب تايىبەتى ل دەمى بۇ تاكى (كەسى ئىككى) جەنفا (كۆم) دەيتە بكارهينان. ھەر ۋەكو بكارهينانا جەنفا كۆم (vous) د زمانى فرەنسيدا بۇ تاكى ۋەمان تىشت جەنفا كۆم (Sie) د زمانى ئەلمانيدا و د زمانى ۋەرەبىدا (انتىم) (Al Aubali, 2015, 122) و د زمانى كوردىدا بۇ تاكى (ھوين) ل جەي (تۆ) دەيتە بكارهينان. ئەڭ چەندە دەيتە كرن، ئەۋرى ژبەر پىزگرتىن يان زى داکو ئاخفتن د چارچۇقەكى فرمىدا بىت. بۇ نمونە:

تۆ: ھوين ب كىرپارن خۆ سەر بلندن.

د ئەڭى نمونەيا بوورىدا جەنفا كەسى دوۋىي كۆم (ھوين) ل جەي جەنفا كەسى دوۋىي تاك (تۆ) ھاتىيە بكارهينان، دىت بۇ پىزگرتنا گوھدارى يان ژبەر پەلە و پاىيەيا كۆمەلايەتى يا ئاخفتنكەرى بىت، يان داکو ئاخفتن د چارچۇقەكى فرمىدا بىت.

ب— ناسناڭ: ناسناڭ دېنە نىشانكارىن جفاكى، ھەر ۋەكو جەنفا ئۇيۇ پىزگرتىن يان زى داکو ئاخفتن د چارچۇقى فرمىدا بىت، يان بۇ دياركنا تەمەنى يان پەلەوپاىيەيا ئاخفتنكەرى،... ھتد دەيتە بكارهينان (Levinson, 2011, 207). ۋەكو:

—دكتۇر دلېر مۇڭەكى زىرەكە.

د ئەڭى نمونەيا ل سەرىدا ناسناڭى (دكتۇر) ژۇ (دلېر) ھاتىيە بكارهينان، كو ئامازەيى ددەتە پەلە و پاىيەيا ئەۋى يا جفاكى و پىزگرتە بۇ ئەۋى.

3.2. چەمكى نىشانكارىن جفاكى:

پەيڭا نىشانكار (Deixis) ۋەكو بەرى نھا ئامازە پىڭھاتىە دان، كو پەيڭەكا يونانييە، ب واتايا ئامازەكرن ھاتىيە بكارهينان، بەلى زارافى نىشانكارىن جفاكى (Social Deixis) بۇ ئىكەم جار ژ لايى زمانڭانى ئەمىكى (تشارلز فىلمور Charles Fillmore) يڭە ھاتىيە بكارهينان، كو ل سالا (1971) چەندىن وانە ل دۆر (نىشانكاران) ل زانكۇيا (سانتاكرۇز) ل (كالىڧورنىيا) پىشكىشكرن، ئىك ژ ئەۋان بابەتان زى (نىشانكارىن جفاكى) بوۋىنە، كو ل ئەۋى دەمى ھزەركا نوى بوۋىيە، كو د ناڭ زانستىن زمانىدا ھاتىيە باسكرن، ھەر چەندە ئەڭ بابەتە ۋەكو پەرتوك ژلايى (فىلمور) يڭە نەھاتىيە نڧىسىن، بەلى ل سالا (1975) وانەيىن ئەۋى ھاتىيە كۆمكرن و ۋەكو پەرتوك ھاتىيە بەلاڭكرن ب ناڭى (چەند وانەيەك ل دۆر نىشانكاران (Fillmore, 1971, 114-115). بكارهينانا ئەڭان نىشانكاران پادوھستەنە ل سەر دەۋرۋەرى كۆمەلايەتى ئەۋى تىدا دەيتە بكارهينان. د شىياندايە بىژىن بكارهينانا ئەڭان نىشانكاران ب مەرەما

ھەندىيە داکو پەيۋەندىيا كۆمەلايەتى د ناڭبەرا گوھدار و ئاخفتنكەرىدا ديارىكەت.

(لىڭسن) نىشانكارىن جفاكى گرېدايىنە ب پۇكارىن پستەيىڭە، كو ب پىكا بويدانن دياركرى ب ھالەتتە جفاكىڭە دەيتە دەستىشانكرن، ئەۋىن كەردەيىن ئاخفتنى تىدا ب دەستڭە دەيتە. ھەرۋەسا ئەڭ دەربىرەنە گرېدايىنە ب پۇكارىن پىڭھاتە زمانىڭە ئەۋىن ب كۆدكرنا كىانن جفاكى يىن پىشكران يان پەيۋەندىيا جفاكىدا د ناڭبەرا لايەنن ئاخفتنىدا پادىت. ھەر چەندە گەلەك پۇكار بۇ بكارهينانا زمانى ھەنە، كو پىشتەستىن ل سەر ئەڭان پەيۋەندىيان دكەن، بەلى ب تىن ئەۋان بكارهينان پەيۋەندى ب نىشانكارىن جفاكىڭە ھەيە، ئەۋىن ب جەنفايىن پىزگرتن و ناسناڭان دەيتە ناڭكرن (Levinson, 1983, 89).

(مانىڭ) بۇ ھەندى دچىت، كو نىشانكارىن جفاكى دياردەيەكە و ژ چەند كۆڭىيىن جىاۋازڭە دەيتە تەماشەكرن، ئەۋى ژ لايى جۆرىڭە (كوالىيىڭە). ھەرۋەسا ئەۋى بۇ ھەندى دچىت، كو نىشانكارىن جفاكى ل دوڭ دەۋرۋەرى جفاكى، پەۋشەنەرى دەيتە شۇڭەكرن (Manning, 2001, 55). (جازكزولت) دىژىت: نىشانكارىن جفاكى گرېدايىنە ب پەيۋەندىيىن جفاكى د ناڭبەرا (ھەڧىشكىن ئاخفتنى) و (ھالەتتە ئەۋان يى جفاكى) و (پەيۋەندىيا بابەتتە ئاخفتنى) دىدا و ئەۋى پەيۋەندىيا پەيۋەندى ب نىشانكارىن جفاكىڭە ھەي، برىتيە ژ پەيۋەندىيىن د ناڭبەرا ئاخفتنكەر و گوھدارى و ھەڧىشكىن دىيىن ئاخفتنىدا. ھەرۋەسا ئاخفتنكەرى و ئەۋى تىشت ل سەر دئاڭڭىت، ئەڭا ئەۋى بابەتتە پىزمانى يىن بۇ نىشانكارىن جفاكى بكاردەيتە، برىتيە ژ (جەنفايىن پىزگرتن و ناسناڭ و پەيڭىن خزماتى و تەشريفاتان (Jaszczolt, 2002, 97). ژ ئەڭان پىڭناسەيان دياردەيتە، كو نىشانكارىن جفاكى ئەۋى كەرەستە و دەربىرەنە، كو پادىن ب دياركرنا پەيۋەندىيىن جفاكى د ناڭبەرا ھەڧىشكىن ئاخفتنىدا و ب ئاشكەرايى يان ب نەئاشكەرايى ئامازەيى ددەنە خزماتى و پۇل و پەلەيا جفاكىيا بەشدارىن ئاخفتنى.

4.2. جۆرىن نىشانكارىن جفاكى:

(لىڭسن) ئامازەيى ب دوو جۆرىن نىشانكارىن جفاكى ددەت، كو دشىاندايە د ناڭ زمانىدا ب دەستڭە بەيت. ئەۋى ئەڭان ل خوارىنە: أ—نىشانكارىن جفاكىيىن پەيۋەندىدار (relational): دەربىرەنە ئەڭى جۆرى ئامازەيى ب ھەندەك سىمايىن جفاكى ددەن و ب ڧەگۇھاستنا زانپارىيىن پەيۋەندىدار پادىت و ئەڭەزى چىدبىت د ناڭبەرا:

1—ئاڭڭىتەكر و ژىدەرىدا بىت. (ۋەكو: مەزىكرنا ژىدەرى)

2—ئاڭڭىتەكر و گوھدارىدا بىت. (ۋەكو: مەزىكرنا گوھدارى)

زمانى كورىدا ل گۇڭارا بەھدىنى دەرىپىنا (ئەز خۇدام) بۇ پىزگرتنى بكاردەھىنىت و پەگەزى نىر دەرىپىنا(ئەز خۇدام) بكارناھىنىت، بەلكو ل جەئى ئەوى بۇ پىزگرتنى دەرىپىنا(ئەز خۇلام) بكاردەھىنىت.

5.2. مودىلا (فېلمۇرى) بۇ نىشانكارىن جفاكى:

ب دىتنا (فېلمۇرى) نىشانكارىن جفاكى، ئەقان دياردەھىن زامانىن ل خوارى ب خۇڭە دگريت :

1- نىشانكارىن جفاكى ئامازن بۇ نىاسىنا كەسان. وەكو جەئاقىن كەسى.

2- نىشانكارىن جفاكى ئاستىن ئاڭقۇنى ئىكجوداكەت. وەكو ئاڭقۇنى فەرمى و ئاڭقۇنى نەفەرمى . وەكو بكارهينانا پەيڭ و دەرىپىن پىزگرتنى و مەزىنكىرى بۇ شىۋازى فەرمى ەتد. ئانكو نىشانكارىن جفاكى جوداھىيى د ئاڭقۇنىدا ب جۇرىن جىاوازفە دكەت، ئەوین پىشەستىنى دكەنە سەر تايىبەتمەندىيىن ەفېشكىن ئاڭقۇنى د ياساين ئاڭقۇنىدا.

3- نىشانكارىن جفاكى رېكەكە كو زاراڭىن جىاواز تىدا دھىنە بكارهينان. وەكو: (ناسناڭ ، ئەدرىس، پەيڭىن خزمایەتى، پىشە... ەتد) ژ لایى شىۋەيى بكارهينانئەقە ل دویف ئەوان پەيۋەندىيىن د ناڭبەرا ئاڭقۇنكەرى و گوهدارى و جەماویدە و ئەو كەسى ئامازە پى ەاتىيە دان، كو ئەقە ب كارىن جفاكى دھىتە ەژمارتن ، وەك شكاندن، سلاڭكرن، و دەرىپىن ژ سوپاسىدارىيى.

4- ئامازىن ئامازەكرنى (ەفانناڭ و ەنناڭىن ئامازى)، كو چىدېن ل گەل كار و كىارىن جفاكى ەيىن. بۇ نمونە: ئەواھە دچىت⁽⁴⁾.

5- نىشانكارىن جفاكى ئامازىن زامانىن، كو ەارىكارىيا ئاڭقۇنكەرى بۇ دروستكرن و پاراستنا پەيۋەندىيى ل گەل وەرگى (گوهدارى) دكەن و ئەو ئامازىن كو پەيۋەندىيا كۆمەلايەتى د ناڭبەرا ئاڭقۇنكەرى و گوهدارىدا دياردەكەن(Fillmore,1975,76).

ژ ئەقا بورى بۇ مە دياردەھىت، كو زاراڭى (Socail Daixis) ئەوى (فېلمۇرى) ل سالىن (1971 – 1975) بكارهيناي، گەلەك دياردەھىان ب خۇڭە دگريت، بەلى (لېڭسن) ئەقى زاراڭى ب ئەوان لايەنى زامانىڭە گرېدەدەت، ئەوین تەكەزى دكەنە سەر ناسنامىن جفاكى يىن ەفېشكىن ئاڭقۇنى د پویدانا ئاڭقۇنىدا يان ل سەر ئەو پەيۋەندىيىن د ناڭبەرا ئەواندا ەى، يان پەيۋەندىيىن د ناڭبەرا ئەوان و يىن دىدا ەىن، ەروەسا دشىاندایە لايەنن دىيىن جىاوازىن زمانى ئەوین پەيۋەندى ب پەيۋەندىيىن جفاكىڭە ەىن ب خۇڭە بگريت (Levinson,1979,20).

6.2. نىشانكارىن جفاكى و دەرووبەر: Social deixis and context

دەرووبەر گەلەك گرنگە بۇ بكارهينانا زمانى و پەفتارى جفاكى. دەرووبەر نە ب تى بۇ كەسان و باگرەوئەندى جفاكىيى گونجايە، بەلكو

3-ئاڭقۇنكەر و بىنەرىدا بىت. (وەكو مەزىنكرنا بىنەرى يان جەماوەرى)

4-ئاڭقۇنكەر و جەيدا بىت.(وەكو ئاستىن فەرمى)(Levinson,1983, 90)

(لېڭسن) ەوئەلدەت نمونەیان بۇ ئەقان خالىن ل سەرى دھىنىت. ئەوژى ب ئەقى رەنگى ل خوارى دياركرى:

-خالا(1): برىتييە ژ (ناسناڭ) و (جەئاقىن پىزگرتنى). كو چىدەيت ژىدەر ەر گوهدار بىت(مەزىنكرنا كۆمى بۇ كەسى سىيى ژى دزقرىت) -خالا(2): ئەقە ل ەمى پارچەيىن جىهانى دھىتە دىتن، بەلى مەزىنكرنا گوهدارى ژىدەتر ل دەولەتىن باشوورى پوژەلاتى ئاسيا دھىتە دىتن.

-خالا(3): ب دىتنا(لېڭسن)ى نمونەيىن ئەوى كىمترن ژ ەر دووكرى دى و د زمانى يابانيدا نمونە بۇ ئەقى جۇرى گەلەك ەنە.

-خالا(4): ئەقەژى ەر شىۋازەكى فەرمى ب خۇڭە دگريت، كو پىزگرتن و دەرىپىن ژ پەيۋەندىيىن جفاكى بكت(Levinson,2011, 207).

ب-نىشانكارىن جفاكىيىن پەھا(absolute):

نىشانكارىن جفاكىيىن پەھا ئەوان شىۋەيىن پىڭىداى بۇ دوو جۇرىن دەستىشانكرى يىن ەفېشكىن ئاڭقۇنى د كردهيىن ئاڭقۇنىدا ب خۇڭە دگريت. ئەوژى برىتيە ژ:

1-ئاڭقۇنكەرى پىڭىداى.

2-گوهدارى پىڭىداى(Levinson,1983, 90).

(لېڭسن) د شروڭەكرنا نىشانكارىن جفاكىيىن پەھادا بۇ ەندى دچىت، كو ەندەك فۇرمىن دياركرى بۇ جۇرىن دياركرى يىن ئاڭقۇنكەران ەنە، كو ئەوژى ب كەسىن خودان دەستەلاتدار دھىنە ناڭكرن. بۇ نمونە ەندەك فۇرمىن دياركرى بۇ ەندەك كەسىن دياركرى دھىنە بكارهينان و پىيى دھىتە دان. وەكو: بەرپىز سەرۇك، شكۆمەند، ئەزبەنى...ەتد(Levinson,2011, 207).

ئانكو د نىشانكارىن جفاكىيىن پەھادا ەندەك فۇرم و دەرىپىن دەستىشانكرى و پەھا بۇ ئاڭقۇنكەران ەنە و ەندەك فۇرم و دەرىپىن دەستىشانكرى و پەھا بۇ گوهداران ەنە. وەكو ئاڭقۇنى ژ كەسەكى پاشا يان خودان دەستەلات دھىتە گوتن يان ئاڭقۇنى بۇ كەسەكى پاشا يان خودان دەستەلات دھىتە ئاپاستەكرن. وەكو:

-ەيژايان... (ژ كەسى پاشا يان خودان دەستەلات)

-شكۆمەند... يان بەرپىز سەرۇك.....يان پىزدار.....(ئاڭقۇنى بۇ كەسى پاشا يان خودان دەستەلات دھىتە پىشكىشكرن).

نىشانكارىن جفاكىيىن پەھا دىسان ئەوان فۇرم و دەرىپىن پىزگرتنى ژى ب خۇڭە دگريت ئەوین ژ لایى پەگەزىن نىر و مېڭە دھىنە بكارهينان، كو ەر پەگەزەكى فۇرمەك و دەرىپىنەكا تايىبەت ەيە و ژ لایى ئەوى يان ئەوئەقە دھىتە بكارهينان. بۇ نمونە: پەگەزى مى د

دهينه بكارهينان (جانى، سيسى، خوينسارى، ...هتد) ئەف ناسناڤا
گەلەك جياوازن ژ ئەوان ناسناڤين ل گەل كەسپن خودان پلەيەكا
چاڤاكى يا بلند دهينه بكارهينان. وهكو (بەپۆز، پۆزدار، ئەزبەنى،
خاتم، ...هتد).

پېدفييه ټو چنده بهيټه گوتن، د هر دوروبه ريكيدا دوو جوړه پيويوډنډي هڼه. ټوړي (هيز و ههكارى)⁽¹⁾ نه و ټه ټه ل دويځ ناستي جفاكي دهيتته دستنيسانكرن، نانكو ل گه ل هر ناسته كي شيوازهكي ټاخفتني يي ټايبه ل دويځ دوروبه ري دهيتته بكارهينان (Nahbakhsh, G.,-253). يو نمونه:

- یہ لی گے ورہم؟

هەر وهكو د ئه قى پسته يا بووریدا دیاردیبت، كو ئاخفتنكه ر یی ژیر دهسته و گوهدار كه سه كه خودان شیانە.

-جانى تۆ بۆجى دوهى نه هاتبووى زانكۆيى ؟

د ئۇقى نموونه يا بووریدا دیاردییت کو، ئاخفتنکەر و گوهدار دئیک
ئاستین حفاکدانه.

7.2. نیشانکارین جفاکی و زمانقانییا جفاکی:

په یوه نډییا نیشنل کارپوریشن جفاکي و زمانغاښیا جفاکي د شیانډایه د
 ئه ټان بورین ل خواریدا بتر روښنکېښ:

1.7.2. دہوروبہری یراگماتیکی (یراگماتیکیون):

د زمانښاغلی جفاکیدا پېښکارتا زمانۍ دکه فته د ناڅه ددوربه ریدا و
شویواز که لتور و پزگرتن و دابونه ریتان ل به رچاڅه ودرگرت، نه
چنده ب خاله کا گرنگا پراگامتیکی دهته هژمارتن (شیزاد سهبری
علی، 2014، 133). که واته زمانښاغلی جفاکی د بواره کی
پراگامتیکیدا کاردکه، نیشانکارتن جفاکی د ناڅه د هرو اتایه کی
قالانه، هر چنده ناماذه یی دده نه ژنده رکه، به لی نه ژنده ر یی
جیگیر نینه وواتایی دیارناکه، ب تنی نه گهر د دوربه ریدا نه بیت
(بادیس لهویل، 2014، 34-35). که واته پیدفیه دوربه ر یی
پراگامتیکی بهته دبارکن. ب نمونه:

ئەو شىۋاۋى زىمانى ئەۋى ئاڭقىنكەر بىكار دەھىنىت، ل دويىف دەۋرۈبەرئى ئاڭقىنى دەھتە گوۋوپىن. ۋەكو ئەو شىۋاۋى ئاڭقىنكەر ل گەل ھەڭلان دىئاڭقىت شىۋاۋەكى گالىتە ۋە تىپانەيى تىدىايە، بەلى ئەو شىۋاۋى ئاڭقىنكەر ل گەل دانەمىران دىئاڭقىت، شىۋاۋەكى پىزىگىرتى تىدىايە، كەۋاتە دەۋرۈبەر شىۋاۋى ئاڭقىنى دەستىنىشاندىكەت. دىسان دەۋرۈبەر ۋاتا نىشانكاران زى ديارىكەت. ۋەكو:

—سىڭدە باش ئەفەندى.

ئەگەر ئەڭ پستىيا بوورى، فەرمانبەر بېژىتە پېقە بەرى، نىشانكار
(ئەقەندى) بۆ پېزگرتى ھاتىيە بكارھىنان، بەلى ئەگەر پېقە بەرى بېژىتە
فەرمانبەرى، ئەڭ نىشانكارە دى بۆ گالتە و سىفكايە تىپىكرى ھىت، ب
مەرھامەندى كۆگروبوو بە بۆ كارى.

بۆ ھەلەكەت و ھەلوستین دیارکری ژى یی گونجایه . ب واتایه کا دی زمان نه ب تنی ل دویف سیماییښ جفاکییین ئاخفتنکهری دهیته گوھویرن، بهل کول دویف دهویره ری جفاکی ژى نهوی ئاخفتنکهر تندا دهیته گوھویرن. (Levinson, 1979, 54)

بەرچاف وەرگرتنا واتایا پراگماتیکی یا ئاخفنتی، (هه‌فېشکین ئاخفنتی) ژ گەلەک کێشە و گرتنێن تیگەهشنتی پزگاردەکت. بۆ نمونە ئاخفنتکەر زۆر جاران ژ ئەنجامی کاروبارین پۆژانە هەندەک ئاماژە و دەربڕینا ئاراستە ی کەسی بەرامبەر دەکت بێکۆ گرتگیی ب بواری سیمانتیکی بەدن، ئەف چەندە گوهداری نەچار دەکت، کو هەندەک کەرەستەییەن دی بکاربهینیت بۆ تیگەهشنتا ئەوان دەربڕین و ئاماژەییان ئاخفنتکەری ئاراستە ی ئەوی کرین، ئەفەزی پشتبەستنی ب دەرووبەری و ئەو کەرەستەین د ناڤ دەرووبەریدا هەین دەکت. وەکو دەرووبەری جفاکی، کەلتور، پەوشەنبیری، ... هتد (هۆگر مەحمود فەرەج ، 2000، 140-141).

(ليفنسن) تهكزى ل هندى دكهت، ئيك ژ پيكن گلهك ديار هوا
 پيهوده نيبيى د نافهرا زمان و دهوريدها د ناف پيكاها زماناندا
 پيدا دكهت، هوى نيشانكارن، بهلى نيشانكارين جفاكى ژ هفى
 ثاليه دگرنگتن و نيشانكارين جفاكى ئاژهه ب پولين جفاكى
 دكهن، هوين ئاخفتنكه د ناف پويدانا ئاخفتنيدا دگيرن و هف
 نيشانكارين جفاكى هر ئيك ئاخفتنكه و گوهدار و پهيئين ريز و
 مهنكرن ب خفه دگرن (Levinson, 1979, 54).

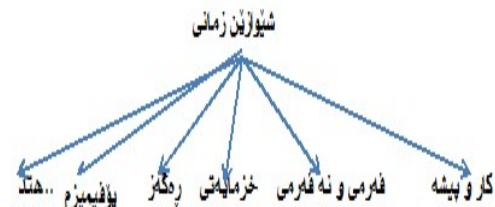
هر وهكو يا دياره كو نيشانكارين جفاكي پلهوپايهيا ناخفتنكـري يا جفاكي دياربكـن، بهـلى ءهـ جـوره نيشانكاره جهـى تيگـهـهـشتـنى نينـ، ءـهـر دـهـرـوبـهـرـى تـيـدا بـكار دـهـيتـ، نهـهـيتـه زانـن (Yule, 1996, 9) . د ءهـفـان جـوره نيشانكاراندا دـهـرـوبـهـرـى جفاكي ل بهـرچـاـف دـهـيتـه وهـرگـرتن، ئانـكو ل بهـرچـاـف وهـرگـرتـنـا پـلا جفاكي (بنـهـمال، ئايـن، نهـتـوهـ، ژى، رـهـگـز، ئاسـتى رـهـوشـهـنـبـرى، خـزمايـهـتى، ... هـتـد) ءهـفـان هـمـيـان كـارتـيـكـرنا خـو ل سـر دياركـرنا جـورـى پـهـيـوـنـديـى د ناـقـبـهـرا ناخفتنكـرى و گوهداريدا هـهـيـه (Verschueven, J., 1999, 91) . هـهـرـهـوسا هـنـدـك نيشانكار ژى دـشـين دـهـرـوبـهـرـى جفاكي دياربكـن، ئانـكو تـهـنـا دـهـرـوبـهـر ژيـدـهـرى نيشانكاران ديارناكـن، بهـلكـو بهـرـوفاژى ژى دروستـه . بـو نمـونـه د زمانـى برـيتـانـيدا بـكارهـيـنانا نيشانكارـى (Lady) ئاماژـهـيـه بـو چـينا بلندا جفاكي، ئانـكو ئاماژـهـيـه بـو ءهـوان خانـم و ئافـرهـتـين چـينا بلندا جفاكي و پـهـيـفا (woman) ئاماژـهـيـه بـو چـينا ئاسايـيا جفاكي (احمد مختار عمر ، 1982، 71).

ل دهمی مړؤ ل ګل که سین دهوروبه ر دناخفیت و ل ژیر بارین
جفاکييين جياواز دناخفیت، ئەفه بۆ مه جوړ و شیوازی ناخفیتی
دهستنی شانده که، ئەوی ناخفینکه ر بکار دهینیت (هادی نهه)،
1998، 163. بۆ نموونه ئەو ناسناقتن حفاکي ئەوی بۆ هه فالان

2.7.2. په یوه نډیښ جفاکي social relation ships

زمانفانیا جفاکی فەکۆلینا زمانی ژ لای پە یو هندییا نه و ی ب جفاکی فە
 دکت، واته کاریگه ریا هۆکار ی جفاکی ل سه ر زمانی چه وایه ؟ وه که
 ره گه ز، ئاستی خواندن ی، پە یو هندی ی خزمایه تی، جه و دهم (شیراز
 سه بری و عب دوسله لام نه جمه دین، 2011، 22) ب ه مان شیوه
 نیشانکار ی جفاکی ل دویف ئاستی ره وشه نبیری، ره گه ز،
 پە یو هندی ی خزمایه تی، کار و پیشه یی، ... هتد ده ی نه بکاره یان. بۆ
 نمونه :

د شياندایه بیژن زمانځاییا جفاکۍ، شپږمې زمانې ل دویمې
په یوه نښې جفاکۍ پل پل دکه ت. وهکو:

هەر پۆلهك ژ ئەفان پۇلان نیشانكارىن تايهت بكاردەهينن، كول دويڤ ئەو دەرووبەرى د ئاقبەرا ئاخفتنكەرى و گوهداريدا دگونجيت. وەكو نیشانكارىن:

- (پەيغەمبەر پەيغەمبەر): (دكتور، ھۆستا، مامۇستا،...ھتد)

په یقین فہرمی و نہ فہرمی: (پژدار، برا)

پہ گہ ز: 1 می (تھ ز قوربان)

2 نیّر (ئەز گوری)

3.7.2. هه فیشکین ئاخفتنی:

زمانغانیا جفاکی ب دیارکرن کارگیریا په یوه دنییټن جفاکی د نابقه راهه فیشکین ټاخفتنیدا و بابه تی ټاخفتن ل سر دهیته کرن و پلہ یا هر ئیک ژ ټاخفتنکری و گوهداری و په گزی ئه وان و کاریگیریا ده وروبه ری زمانی د هه لېژارتنا سیمایین زمانی و هه مه جوړین ئه ویدا رادبیت (محمود أحمد نطه، 2002، 10 - 11) کو نه فچهنده ب ئه رکی سره کیی نیشانکارین جفاکی دهیته هرمارتن. هر وهکو زمانقان (ماسیو) دبیزیت: نیشانکارین جفاکی پله وپایه یا ټاخفتنکری یا جفاکی په نگفه دده و په یوه دنییټن د ناقه را ټاخفتنکری و گوهداری یان هر که سه کی دیدا دیاردکته، کا ئه ری ئه و په یوه دنییه، په یوه دنییه کا خرمایه تییه، فره مییه، ریزگرته،... هتد (شیراز سه بری علی، 2014، 176). بۆ نمونه:

1-که ره مکه به ریزه ژار

2- که ره مکه خال هه ژار.....

3- که ره مکه هه ژار.....

د ئه ئان نمونه يين بووریدا، دیارد بیت کا چ جوړه په یوه ندی د ناقبه را
ناخستنه کی و گوهداریدایه.

نمونہ یا (1) پھیوہندیہ کا ریڑگریہ۔

نمونہ یا (2) پہ یوہ ندیہ کا خرمایہ تیبہ .

نمونہ یا (3) پھیوہندیہ کا ہاؤکاریہ۔

3. دهربرین و بیاقین نیشانکاریڼ جفاکی

1.3. دهربرین و مه‌ودایی^۶ نیشانکاریڼ جفاکی:

1.1.3. دهر برینین نیشانکاریڼ جفاکی:

مه‌به‌ست ژنه‌فان ده‌رېښان بریتیه ژمه‌ودای ديارده‌یی، کو په‌یفتن مه‌زنګرن و پړزګرتن و ناسناډ و جهناډن که‌سی... هتد ب خوډه دګریت (Fillmore, 1971, 219).

2.1.3. مهودا و پرهه‌ندين دهربرينين نيشانكارين جفاكي:

ئۇ دەۋرىيە بىرىتىنە ژىيەكەيىن زىمانىيىن سەرەكى د ئاۋ ھىندەك ئاخقىن ۋ گوتاراند، كو ئۇ فان ژى تايىەتەندىيىن فۇمى بۇ گوتنى ھەنە، كو دىياندايە ب رىكا زانىنا ھىندەك تايىەتەندىيىن دەستىنىشانكىرى بۇ كىرپا رەيۋەندىكىرى ئېيىنە دىياركىرن ۋ شۇۋەكرن، كو ئۇۋى خودان رۇلۇن جفاكىنە (Fillmore, 1971, 219).

ئەو دەستەيىن تەقلىدى بۇ دەربېرىن و كەرەستەيىن نىشانكاران يىن تايەت ب دەم و جە و كەسانفە د شياندايە ب شيۆەكى تەقلىدى بەيئە برەفەفكرن، داکو دەستەيا دەربېرىن و كەرەستەيىن نىشانكاراين جفاكى ژى ب خۆفە بگريت و ئەفەژى برىتيە ژ فەكولينا هندەك ديمەنن پستەيان ئەوين ب پىكا پويدانين دياركرى بۇ بارودوخى جفاكى دەينە رەنگفەدان يان دەينە دەستنىشانكرن، ئەوا كردهيا ئاخقتنى تيدا پويدەت (Lyons,J,1968, 80). ئەفەژى ب دوو شيۆەيان بەيدادبىت:

أ-ئەو پيشنيارا دبئيت، كو پەيف و دەربېښن
مەزكړنئ(هۆرنېفكس) و دياردين پەيوەنديار، وەكو بەشەك ژ
سيستەمئ نيشانكارى بۆ زمانين سروشتى دهيتە هژمارتن، كو ئەفئ
گەلەك سيمايين ديار هەنە. بۆ نموونە پەيڤا (وەره: Come) ب تنئ،
دەربېښەكا جەختكرى ل دۆر ئاراستەيا لقينا جەئ ئاخفتنكەرى و
گوهدارى دوستدەكەت، ژەر هندئ جەنفائ ژ جورئ (Vous)
ئانكو (V) ب تنئ دەربېښەكا جەختكرى ل دۆر پەلەيا قەبر يا گوهدارى
بەرامبەر پەلەيا ئاخفتنكەرى دوستدەكەت.

ب- شروڤه كرن ل دويڤ نيشانكارين بۇ پەيڤتين مەزكرنى ۋ ديار دەيىن پەيوەنديدار ب شيۆه كى دوست ب كۆت و بەندانغه گرديدانه. ئەفجا ھەر جۆرهك ژ مەزكرنان يان ۋەئەين ۋەكەھف بۇ، دڤيت د ناڤ ھندەك لايەتتەن رويداتتەن ئاخفتتەدا دوستتەن (Levinson, 2011, 207).

پەيغۇن ھۆنىرىفكس ئانكو مەزىنكىرى د ناڧا خۇدا تىگەھى پىزىگىتى دىگەھىن، چۈنكى مەزىنكىر ئەو تۆ بەھى بەدە كەسەكى و ئەڧەزى پىزىگىتى پەنگەدەن، لەورا دى ھەر د بىن ناڧى پەيغۇن پىزىگىتىدا بەھسكەين.

پىزىگىتىن تايىتەندىيەكا زمانىيە، ئاخىتەنكەر و گۇھدار زىدەتر د ئاخىتەندى بكارهين. پىزىگىتىن وەكو دياردەيەكا زمانى ل دەڧ ھەمى نەتەو و جڧاكەن ھەيە، بەلى ژ جڧاكەكى بۇ جڧاكەكى دى جياوازە، چۈنكى ھەر جڧاكەك خۇدان كەلتور و پەوشەنەرىيەكا تايىتە. د زمانى كوردىدا نىشانكارىن جڧاكى و پەيغۇن پىزىگىتىن زۆر جاران دچنە دىن بورى پۆلەن ئاخىتەن (بەشىن ئاخىتەن)دا و پىرۇسسىا ناڧلىكرنا ناڧى مەۋقاي وەك ناڧەكى تايىتە بكاردەيت (ديار ھەلى و تالىب ھسەين، 2018، 56). ئانكو پەيغۇن پىزىگىتىن د شىاندەيە بىنە (ناڧ، جەنڧا، ھەڧالناڧ، ھەتد... ھتد). بۇ نمونە:

—خاتىن نەسرىن وەرە.

—ھوين مامۇستايىن زىرەكن.

—خاتىنا مەن وەرە.

د رستەيا (1) دا پەيڧا (خاتىن) دىيە نىشانكارەكى پىزىگىتى و دچىتە بىن پۆلا (ھەڧالناڧ)دا. د رستەيا (2) دا، جەنڧا (ھوين) دىيە نىشانكارەكى پىزىگىتى و دچىتە ل بىن پۆلا (جەنڧان)فە و د رستەيا (3)دا، پەيڧا (خاتىن) جەي ناڧەكى ھاتىيە و دچىتە د بىن پۆلا (ناڧ)دا.

پىرۇسسىا پىزىگىتى بكارهينانا ھندەك پەيغۇن گونجايە د ئاخىتەندى ل دويڧ دەوربەرى (context) بۇ پىزىگىتىن ئامادەبويان يان ئامادەنەبويان. ھەر وەكو ئەو نىشانكارىن بۇ پىزىگىتىن ئافرەتى ھەيتە بكارهينان د ناڧ زمان و جڧاكى كوردىدا، جياوازىن نىشانكارىن تايىتە ب پىزىگىتىن زەلامىڧە. ئەو نىشانكارىن تايىتە بۇ ئافرەتى ھەيتە بكارهينان. وەكو: (خاتىن، خان، خانم، شاھزىن، ھەڧزىن، بەھادىر، ھتد):

—شاھزىنا كوردستانى ...

—خانما نەسرىن ...

—نەرمىن خان ...

د ئەڧان نمونەيىن بورىدا پەيغۇن (شاھزىن، خانم، خان) بۇ پىزىگىتىن ئافرەتى ھاتىنە بكارهينان، كو دىيەندەيە بەرى ناڧى تايىتە يان پىشتى ناڧى بەيىن.

د دەمەكىدا، ئەو نىشانكارىن بۇ پىزىگىتىن پەگەزى نىر (زەلامى) ھەيتە بكارهينان ئەڧەنە: (ھىژا، پىژدار، بەپىز، كاك، ھتد):

—بەپىز ئازاد ...

—پىژدار جەلال ...

ھەرەسا ھندەك نىشانكار ھەنە، بۇ پىزىگىتىن ھەر دوو پەگەزان ھەيتە بكارهينان. ھەر وەكو (جەنابى) بۇ نمونە:

پىندىيە ئامازەيى ب ئەوئ چەندى بەدەين، كو نىشانكارىن جڧاكىيىن پىشكاردىن ئاخىتەن د ئالوگىكرنا ئاخىتەن ل سەر دوو مەودا و پەھەندان ھەيتە دەستىيەشاكىرن. ئەوئى (پە و پاىە و خزماتى)نە.

نمونە بۇ جوداھىيا جڧاكى، ئەوئى جودابوونە د ناڧەرا (tu) و (du) د فەرەنسىيەدا و (du) و (sie) د ئەلمانىيەدا. جەنڧا ئىككى د ھەر دوو زماناندا ئامازەيى ب ھندى ددەت، كو گۇھدار پەيا ئەوئ يا جڧاكى كىمترە يان د چارچوڧى خزمەتەيىدا يى نىزىكە، بەلى جەنڧا دويى د ھەر دوو زماناندا ژ ئالىيەكى دىڧە ئامازەيى ب ھندى ددەت، كو گۇھدار پەيا ئەوئ يا مەزىنترە يان ل سەر پىڧەرەكى بلندترە (Al Aubali, 2015, 122). د زمانى كوردىدا چ جەنڧاين سەرەخۇ نىن، كو بىشىن پەھەندى جڧاكى يان جواكرنا جڧاكى يىن ھەڧىشكىن ئاخىتەن ديارىكەن، بەلى ل گەل ھندى بكارهينانا نىشانكارىن: (خانم، خاتىن، بەپىز، ئەزىنەنى، جەناب... ھتد) دىشىن جوداھىيا جڧاكى د ناڧەرا ھەڧىشكىن ئاخىتەندى ديارىكەن. ھەرەسا د زمانى كوردىدا پەيغۇن (ئەندازىار، دىكتور، سەرۆك و پەيغۇن خزماتىيى: (مام، خال، باب، ھتد... ھتد) و جەنڧاين كۆم ل جەيىن يىن تاك... وەك نىشانكار بكاردەيت، چۈنكى پەيغۇن پىزىگىتىن مەزىنكىرئە و جوداھىيا جڧاكى تىدا پەنگەدەن.

2.3. بىياڧىن نىشانكارىن جڧاكى:

نىشانكارىن جڧاكى ل دويڧ چەند بىياڧ و بوارەكان كاردەكەت و ب ئەڧان بوران د شىاندەيە نىشانكارىن جڧاكى بەيتە پۆلىنكرن و ب دەستڧە ھەيت، ئەوئى ئەڧەنە:

1.2.3. پەيغۇن مەزىنكىرى (ھۆنىرىفكس Honorifics - پىزىگىتىن politeness):

ھۆنىرىفكس ئانكو مەزىنكىر شىوازەكى لىكسىكى يان يى پىزىمانىيى ديارە، كو ب شىوہەيەكى بەرەلاڧ بۇ دەرىپىنا پىزى بەرامبەر ئاخىتەنكرى يان گۇھدارى ھەيتە بكارهينان (سەلام ناوخۆش بەكر، 2004، 54). يان گروپەكە ژ شىوازىن پىزىگىتىن يان شىوازەكى مەزىنكىرئە د زمانەكىدا، كو تىدا ئاستىن جياواز يىن دەرىپىن ژ مەزىنكىر و پىزىگىتىن ئاخىتەنكرى بۇ گۇھدارى دياردەيت، ب تايىتە جوداھىيا پەيا جڧاكى د ناڧەرا ئەواندا (رمىزى منىر بىلبكى، 1990، 229-230).

ھۆنىرىفكس يان مەزىنكىر شىوازەكى ئالۆزە و برىتەيە ژ كارهينانا پەيڧ و كەرەستىن تايىتە پىڧەمەت دياركرنا بارودۆڧى راستەقىنە يى ھەڧىشكىن ئاخىتەن د ناڧ ئاخىتەندى. بۇ نمونە بكارهينانا دەرىپىنا (ئەو سەرۆك) واتايا ئەوئ ھەيتە دياركرن ل دويڧ ئەوئ وەلاتى ئاخىتەن ل سەر ھەيتە كرىن و ژبەركو گەلەك سەرۆك ل جىھانى ھەنە، ئەڧا جەي ئاخىتەنكرى زانىارىيىن زىدەتر ددەت ژبۇ دياركرنا ناسنامەيا سەرۆكى (Dylgjeri & Kazezi, 2013, 95).

دى شېم جەنابى تە نىاسم؟

د ئەقى پستەيا بووریدا نىشانكار (جەناب) د شىاندایە جارەكى بۇ ئافرەتى و جارەكى بۇ زەلامى بھیتە بكارهينان، ئانكو جارەكى (نەسرین) بەرسقى بدەت، جارەكى (ئازاد) بەرسقى بدەت. پىدقیبە ئامازە بى ب ھندى ژى بدەين، كو بۇ زارۇكان ھىچ نىشانكارىن تايبەت بۇ پىزگرتنى نىنن (بىتر ارىست، 2014، 88). كەواتە د زمانى كوردیدا نىشانكارىن تايبەت بۇ پىزگرتنا زارۇكى ناھىنە بكارهينان، بەلى ھندەك جارار بۇ خوشتقىياتى و گرنگىپىدانا زارۇكى ھندەك ژ نىشانكارىن پىزگرتنى بىن تايبەت ب زەلام و ئافرەتانقە بۇ ئەوان بكاردھىن. بۇ نمونە:

—خاتىنا بچويك ...

—پىزدارى بچويك ...

ھەر وەكو د ئەقان نمونەيىن بووریدا دياربووى، كو د شىاندایە پەيىن تايبەت بۇ پىزگرتنا كەسین پىگەھشى بۇ زارۇكان ژى بكارهينان، بەلى ب مەبەستا خوشتقىياتى، نەكو پىزگرتنى. ھندەك جارار پتر ژ نىشاكارەكى بۇ مەبەستا پىزگرتنەكا پتر دھىنە بكارهينان. بۇ نمونە:

—جەنابى كاك سەزۇك مسعود بارزانى گوتارەك پىشكىشكر. (جەناب، سەزۇك، كاك)

—نەسرین خانمەكا پىزدارە. (خانم، پىزدار)

د ناۋ ھەر جفاكەكیدا ھندەك پەي ھەنە، كو ل دويىف پىنمايىن ئايىنى، دابونەرىتېن جفاكى، .. ھتە، ناھىنە گوتن، ئەوژى پەيىن (تابۇ — المحفورة) نە (بىتر ارىست، 2014، 91).

زمانى كوردى ژى ژ ئەوان زمانايە، كو ب مشەيى پەيىن تابۇ تىدا ھەنە، بەلى ل جھى ئەقان پەيىن تابۇ ھندەك پەيىن جوان و خوش بكاردھين، كو دەرپىنى ژ نىشانكارىن تايبەت ب پىزگرتنىقە دكەن، ئەوژى ب پۇفيمىزم دھىنە نىاسىن. بۇ نمونە:

—ژنا من ھات.

ژبۇ پىزگرتنا ئافرەتى شىاندایە ل جھى پەيىقا (ژن) پەيىقا (ھەقۇين) بكارهيتە، كەواتە ل دويىف كەلتورى كوردان، جھى بىزىيىيى پەيىن تابۇ بكارهيتە. وەكو د نمونەيا بووریدا دياردبىت.

پىدقیبە ئامازە ب ھندى بدەين، كا ئەرى نىشانكارىن پىزگرتنى بۇ كى يان كىژ ژدەرى دزقېن؟ ژبەركو ب شىوہەكى گشتى دوو دۇخىن ئاخقتى ھەنە، ئەوژى (پاستەوخۇ، نەپاستەوخۇ)نە، كو پىدقیبە جوداھيى د ناۋبەرا ئەقان ھەردو دۇخاندە بکەين.

1—دۇخى پاستەوخۇ: ئەو نىشانكارن ئەوین پشتبەستنى دكەنە سەر كەسى ئاخقتن بۇ دھیتە ئاراستەكرن، ئانكو بۇ كەسى بەرامبەر دھیتە گوتن. وەكو:

ئاخقتنكەر: بەپىز، ئەرى دلیر بى ئامادەيە؟

—گوھدار: بەلى بى ئامادەيە.

د ئەقى نمونەيا سەرىدا دياردبىت كو نىشانكارى پىزگرتنى (بەپىز) بۇ گوھدارى بى ھاتىيە بكارهينان، نەك بۇ (دلیرى). ئانكو ئەق نىشانكارە ب شىوہەكى پاستەوخۇ بۇ كەسى بەرامبەر ھاتىيە بكارهينان.

2—دۇخى نەپاستەوخۇ: ئەو نىشانكارن ئەوین پشتبەستنى دكەنە سەر كەسى مەبەستدار، ئانكو نە كەسى بەرامبەر. وەكو:

—ئاخقتنكەر: ھى تۇ، بەپىز دلیر بى ئامادەيە؟

—گوھدار: بەلى بى ئامادەيە.

د ئەقى نمونەيا سەرىدا دياردبىت كو نىشانكارى پىزگرتنى (بەپىز) بۇ گوھدارى نەھاتىيە بكارهينان، بەلكو بۇ (دلیرى) ھاتىيە بكارهينان.

2.2.3. ناسناۋ nicknames :

ناسناۋ د فەرھەنگا زمانیدا وەسا ھاتىيە پىنناسەكرن، ئەو پەيىن كو ل سەر ناۋەكى يان ل كەسەكى يان ل سەر ھەر تشتەكى دھیتە دانان بۇ پتر دياركرنا ئەوى. د ئەقى بواریدا كرىستال دىتۇت: "ناسناۋ ئەو ناۋى سەربارى نەفەرمىيە كو بۇ كەسى يان تشتى دھیتە دان... ناسناۋ چىدبىت بى خوش بىت (دەولەمەند و دلیر شىرى) يان بى خوش نەبىت (ئاسنگەر قەلەو، پىتیبى ناۋچاۋ برىن) و ئەق پراكتىككرنە نە ب تنى بۇ مۇقائە، بەلكو بۇ جھان ژى دھىت (بركا مىلاكى)، ھەروەسا ھەمى جۇرپىن بابەت و ئافراندى. وەك (بىتھۇنى گوندى) "

(Crystal, An Ency..., 1992, 266) .

نىشانكارىن جفاكى د ھەبوونا خۇدا ب چەندىن شىۋازان دەرەكەقن، ئىك ژ ئەوان شىۋازان (ناسناۋە) ، ناسناۋ بەشەكە ژ پىرۇسىسا ناۋلىكرنى ل دويىف (سىما، پىشە، پويدان، ... ھتە)، كو د چارچۇقى كردهيكە دىژدا ب قىان يان بى قىانا خۇدان ناسناۋى ل سەر دھیتە دانان (ديار ەلى و تالېب حسېن، 2018، 5). ئەو ناۋ دىبەت ناۋەك بىت كو ژ لاى جفاك، خىزان، ھەقال و ھۇگرېن مۇقائە ل سەر مۇقى ھاتىبە بكارهينان، كەواتە دىبەت ناۋەكى نەفەرمى. وەكو:

—ئازاد مەلا،

—بەدرخان بەگ،

—دلیر قەساب،

—ەلىكى بەتى،

—دىندارى سەرگامىش،

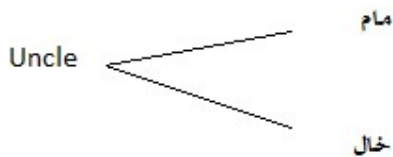
—خالد فیتەر،

د ئەقان نمونەياندا پەيىن (مەلا ، بەگ، قەساب، بەتى، سەرگامىش، فیتەر) دىنە ناسناۋ بۇ ناۋىن (ئازاد ، بەدرخان، دلیر، ەلى، دىندار، خالد). ھەروەسا ھندەك ناسناۋ ژ نەوہكى بۇ نەوہەكى دى دىمىن و ب بوورىنا دەمى دىنە ناسناۋىن بىنەمالى يان ھۇزى يان ژى ژ كار و پىشەيى كەسەكى بۇ نەوہىيىن دويىقا دىمىن.

ناسناۋان سى بكارهينان ھەنە، ئەوژى برىتېنە ژ:

3.2.3. په یقین خزمایه تی kinship:

(کریستال) په یقین خزمایه تی (kinsipid terms) ب نه فی شیوهی دده ته دیارکرن، کو کومه له په یقین واتادارن و د ناڅ زمانیدا دهینه بکارهینان ب نه نجامدانا دهربرینی ژ نه وی په یوه ندییا د ناڅ به را تاکه که سی ل گه ل خیزانیدا، که واته نه و ب خو ټاماژه به ب خیزانی (crystal, 1992, 191). نیشانکارین جفاکی بواره کی به رفره هه و گه له لایه و په یوه ندییا ب خوځه دگرن، ټیک ژ نه وان په یوه ندییا په یوه ندییا خزمایه تی، کو خزمایه تی بریتییه ژ په یوه ندییه کا خیزانی، کو (پالمه) په یوه ندییا خزمایه تی ب ریکا (دارا خیزانی- Family tree) دیارده کت، نه ټ په یوه ندییه ل سهر دوو جوړین په یوه ندییا دروستدیت، نه وژی په یوه ندییا دایک و بابان ل گه ل زاروکان و په یوه ندییا هه ټژین و هه ټژینییه، کو د ناڅ ژوربه یا جفاکاندا نه ټ په یوه ندییه هه نه، کو په یوه ندییا دایک و بابی ل گه ل زاروکان ب په یوه ندییا خوینی consanguine دهینه ناڅکرن و په یوه ندییا دوو ب په یوه ندییا ژن خواستنی mearning دهینه نیاسین (سه لام ناوڅوش به کر، 2004، 83). کو دیاره خیزان بنیاتی هر جفاکه کییه. د زمانی کوردیدا د چارچو فی په یوه ندییا خزمایه تیدا گه له نیشانکاران دهینه بکارهینان، کو نه ټ نیشانکاره ټاماژه یی دده نه نه وی په یوه ندییا که سی ب که سه کی دیقه ژ لای خزمایه تیغه. ب نمونه د زمانی کوردیدا په یقین خزمایه تی: (بابیر، داپیر، دایک، باب، خال، خاله، مام، مه، دوتام، ژنرا، ژنام ... هتد) دینه نیشانکارین جفاکی و دهربرینی ژ په یوه ندییا جفاکی دکن. زمانی کوردی زمانه کی دهوله منده ب په یقین خزمایه تی و دشیاندایه ل گه ل زمانی ټنگلیزی به راوردبکه ی، کو زمانی کوردی گه له ژ زمانی ټنگلیزی دهوله مندره، ژبه رکو د زمانی کوردیدا به رامبه ر هر په یوه ندییه کا خیزانی نیشانکاره که هیه، به لی د زمانی ټنگلیزیدا به هه مان شیوه نینه. ب نمونه: د زمانی کوردیدا به رامبه ر په یوه ندییا برای بابی نیشانکار (مام) دهینه بکارهینان و به رامبه ر برای دایکی (خال) دهینه بکارهینان، به لی د زمانی ټنگلیزیدا، ب هه مان شیوه نینه. وه کو:

د زمانی ټنگلیزیدا نیشانکار cousin به رامبه ر پتر ژ (8) په یقین خزمایه تی دهینه بکارهینان، نه ټه دینه نه گهری هندی، کو زمانی کوردی ب په یقین خزمایه تی دهوله مندرتربیت، ب نه فی شیوه یی ل خورای:

1- ب ټاماژه کرنی، نه ټه وژی ب تنی ب که سی سیی تاکه. وه کو: ماموستا نه هات.

2- ب ټاگزیکرن و بانگه هشتنی، کو ناڅختنکر و گوهدار لیک دویرن. وه کو: پسمام (ټاموژا) وه ره.

3- ب ټاڅختن و دوواندن، کو ناڅختنکر و گوهدار لیک نژیکن. وه کو: کاک علی هوسا نایب (عه بدلولو احمید موشیر دزه یی، 2011، 111). ب شیوه کی گشتی ناسناڅ دینه چند جوړه ک. وه کو:

1- ناسناڅین جفاکی: (ټاغا، پاشا، به گ، رهسپی... هتد) وه کو: (شیردل ټاغا... هتد).

2- ناسناڅین بنه مال و عه شیره تی: (کوچر، سلیمانیه، دوسکی، به رورای، مزویری، دهوکی... هتد) وه کو: (دلیر دهوکی... هتد).

3- ناسناڅین پیشه یی: (سه فار، نه جار، چاپچی، ... هتد) وه کو: (دیار چاپچی... هتد).

4- ناسناڅین نارکرن و فیاندهربرینی: (سیسی، بوزو، زیزو، پاشا، خیتو... هتد). د ناڅ گه له زماناندا دیارده که هیه ب ناڅی (pen name، اسم مستعار)، ناڅی خوازتی، کو نه ټی دیاریدی

جهی خو د ناڅ زمانی کوردیزیدا گرتیه، ناڅی خوازتی نه و ناڅه یان نه و ناسناڅه کو (نفیسر و هوزانغان... هتد) ل جهی ناڅی خو یی راسته قینه بکارهینیت. ب نمونه: (نالی، خانی، وه فای، جگه رخوین، ... هتد) کو نه ټ دیارده ب مشه یی د ناڅ زمانی کوردیدا دهینه بکارهینان و ب تاییه تی د بوری نه ده بیاتیدا.

(لیفنس) ناسناڅی دکه ته د بیافی هوزنرفکسیدا، چونکی بکارهینانا ناسناڅان ریز و مه زکرن که سی به رامبه ره و په یوه ندییا د ناڅ به را ناڅختنکر و ژیدهریدا نیشاندده (Levinson, 2011, 207).

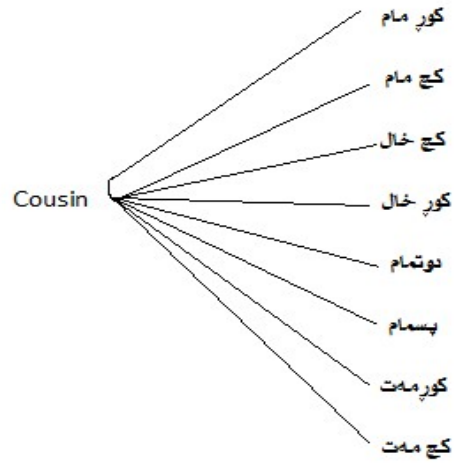
ناسناڅ دچنه د ناڅ نیشانکارین جفاکیدا، چونکی ناسناڅ پشته ستنی ب په یوه ندییا جفاکی دکه ت و ب کودکرنا په یوه ندییا جفاکی د ناڅ به را ټیک ژ پشکاران و که سی ټاماژه پیکریدا رادیت (Al-Sulaimaan, 2010, 337). ټانکو ناسناڅ پله یا جفاکی یا که سی ره نگه دده و په یوه ندییا جفاک یا گوهداری نیشاندده، نه ټه ژ لایه کیځه و ژ لایه کی دیقه ناسناڅین ل سهر مروغان دهینه بکارهینان، پیډفی ب دهروربه رین گونجاینه، چونکی دشیاندا نینه هه می ناسناڅ ل سهر هه می جوړین که سان بهینه بکارهینان. وه کو:

- ټازاد به گ هات.

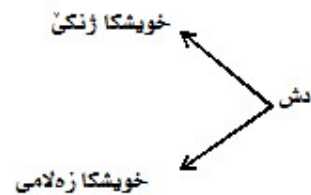
د نه ټی نمونه یا ل سهریدا ناسناڅی (به گ) پله یا جفاکیا ټازادی نیشاندده، کو ب سهر چینه کا جفاکیا به رز و بلند و دهروربه ره کی تاییه ت ب ټاگزیکرن خو دقتیت.

- سیسو وه ره.

ناسناڅی (سیسو) ناڅختنکر دشت ل سهر که سه کی ټاسایی و د ټاسه کی کیمتر یان هه مان ټاسی خو یی جفاکیدا بکارهینیت، که واته نه ټی ناسناڅی ژی دهروربه ری خو یی تاییه ت دقتیت.

ھەرچەندە ئەف دياردە د ناۋ زامانى كوردىڭدا ھەيە، بەلى ب پادەيەكا كىمتر ژ زامانى ئىنگلىزى، بۇ نمونە بەرامبەر پەيۋەندىيا خويشكا ژىكى و خويشكا زەلامى نىشانكارى (دش) دەيتە بكارهينان.

پېدقېيە بېژىن، كو ھندەك جارار ئەف نىشانكارە نە ب تنى بۇ خزمایەتیی، بەلكو بۇ پېژگرتنى ژى دەيتە بكارهينان. بۇ نمونە:

—برا ئەف پېنقىسە ب چەندىيە؟

—مام/ خال ئەف پېنقىسە ب چەندىيە؟

و ەكو د ئەفان نمونەيىن بووریدا، دیاردىبیت، كو (مام، خال، برا) نەكو بۇ پەيۋەندىيىن خزمایەتینە، بەلكو بۇ پېژگرتنا ئەوى كەسى ھاتینە بكارهينان.

پەيقتن خزماتیيى دېنە نىشانكارىن جفاكى، چونكى پەيقتن خزماتیيى وەكو ناسانفان پلەيا جفاكيا كەسى و پەيۋەندىيا جفاك يا گوهدارى نىشانددەت، ئەفە ژ لایەكېفە و ژ لایەكى دېفە ئەف نىشانكارە ل دویف دەوروپەرى دشین بۇ مەبەستا پېژگرتن و پایە بەزىيى بكارهينان. وەكو:

—مام كەرەمكە.

د ئەفنى نمونەيا ل سەرىدا نىشانكارى (مام)، كو پەيۋەندىيا خزماتیيى. ئەف نىشانكارە پلەيا جفاكيا ئەوى كەسى نىشانددەت، كو دەربېننى ژ نېزىكبونا ئەوى كەسى دكەت بۇ ئاخفتنكەرى ژ لایى خزماتیيىفە ئەفە ژ لایەكېفە و ژ لایەكى دېفە ئەف نىشانكارە ل دویف دەوروپەرى د شیاندايە بۇ مەبەستا پېژگرتن و پایەيا ئەوى كەسى بەيتە بكارهينان.

—برا ئەزىيى ل ھىفيا تەمە.

د ئەفنى نمونەيا ل سەرىدا نىشانكارى (برا) ژى وەكو نىشانكارى (مام)، كو پەيۋەندىيا خزماتیيى. ئەف نىشانكارە پلەيا جفاكيا ئەوى كەسى نىشانددەت، كو ژ لایى خزماتیيىفە گەلەك نېزىكى ئاخفتنكەرىيە و ژ (مام) نېزىكتەرە بۇ ئاخفتنكەرى ئەگەر ل گەل ئېك بەيتە بەراوردىكەن، ئەفە ژ لایەكېفە و ژ لایەكى دېفە ئەف نىشانكارە ل دویف دەوروپەرى دشیت بۇ مەبەستا پېژگرتنى بكارهينان.

4.2.3. جەنفاۋ pronouns:

باشترین دیاردەيا بەرەلەف بۇ نىشانكارىن جفاكى، ئەوژى دیاردەيا جەنفاۋ (T/V) و ئەفە دیاردەيا جەنفاۋ د زامانىن جەنفاۋ.

جەنفاۋ د ناۋ زاماندا گرۇپەكا بچويكە و سنووردارە ژ بەشېن ئاخفتنى (پۇلېن ئاخفتنى) بەلى د ەمان دەمدا ئەركەكى گرگ د ناۋ پۇسسىسا

پەيۋەندىكرىندا دىبىنیت، ژبەر ھندى ژى ب مشەيى و پتر ژ ھەر

بەشەكى دىيى ئاخفتنى دەيتە بكارهينان. جەنفاۋ كەسى وەكو

نىشانكارىن جفاكى دەيتە بكارهينان و ئەف جەنفاۋ راستەقینە نە،

ئەگەر ژبەرى ئەوان بەيتە دەستىشانكەن

(farrokhphey, 1997, 323). (ئىمىل) ى پەيۋەندىيەكا بەيژ د

ناقەبرا جەنفاۋ و دەوروپەرى ئاخفتنىدا گریدا

(Emile, 1966, 289). ژ بەركو ئەگەر دەوروپەرى ئاخفتنى يان

ئەوى گوتار (تىكست) تیدا دەيتە گوتن ل دەف ھەفېشكىن ئاخفتنى

يى پوھن و ئاشكەرا نەبیت ل ئەوى دەمى ھەفېشكىن ئاخفتنى ل

ھەقدوۋ ناگەھن و ئاخفتنا ئەوان دى بیتە دەربېنەكا تەمومژ.

باشترین نمونە بۇ بكارهينانا جەنفاۋ وەكو نىشانكارىن جفاكى،

دیاردا جەنفاۋ (T/V) يیە، كو ئەف دیاردە د ناۋ ھەمى زامانىن

ئەوروپى و تارادەيەكى ھەمى جەنفاۋ دەيتە بكارهينان، ئەوژى پیتا

(T) كورتىيا پەيۋەندىيى (Tu) يیە، ئانكو جەنفاۋ كەسى دوویى

تاك و پیتا (V) كورتىيا پەيۋەندىيى (Vous)، كو جەنفاۋ كەسى

دوویى كۆمە، كو جەنفاۋ كەسى دوویى تاك بۇ دەوروپەرىكى

نەفەرمى دەيتە بكارهينان. وەكو گفتوگو و دانوستاندا مۇۋقى ل گەل

ھەفالان، بەلى جەنفاۋ كەسى دوویى كۆم (Vous) بو دەوروپەرىن

فەرمى و پېژگرتنى دەيتە بكارهينان . (foley, 1997, 314) ل

سالا (1960) جەنفاۋ كەسى (T/V) وەكو نىشانكارىن جفاكى

ھاتینە بكارهينان، ھەروەسا ئەفان جەنفاۋ پەيۋەندى ب دوو

پەھەندافە ھەيە. ئەوژى (ھېز - power) و (ھەفكارى-

solidarity) ⁽¹⁾ نە، پەيۋەندىيەكا دى ل سەر ئەفان پەيۋەندىيان

دەيتە ژبەدەكەن، ئەوژى ژبەر ئاستى ھەفكارىيە، ئەوژى

(ژبەدەست) يیە. ل دویف ئەفان پەھەندان جەنفاۋ ژى دەيتە دابەشكەن

و بكارهينان. د ئەفنى باریدا ئاخفتنكەرى يى دەستەلاتدارە يان

ھەفكارە يان ژى ژبەدەستە بەرامبەر گوهدارى، ئانكو بكارهينانا

جەنفاۋ كەسى دىمىنیتە ل سەر ئەفان پەھەندىن

جفاكى (Nahbakhsh, -, 253). جفاكى كوردان ئېك ژ ئەوان

پیشه، ... هند) نه (Levinson, 1983, 90). ئە فجا ل فیری د شیاندايه بیژین، ئەو نیشانکارین بۆ مەبەستا پیزگرتنی دهینه گوتن ل دویف دەوروپه ری گوتنی، مەبەستا خویا سهره کی بگوهرۆن و بۆ مەبەستا کا دی بهینه بکارهینان، ئانکو ل فیری مەبەستا فهشارتی یان پراگماتیکی دروستدبیت. بۆ نمونه:

— خال ئە ف پهرتووکە ب چه نديیه؟

(خال) نیشانکاره کی جفاکيه، مەبەست ژێ دیارکنا په یوه نديیا خزمایه تیه، به لی د ئە فئ نمونه یا بووریدا په یفا (خال) ب مەبەسته کا دی هاتییه بکارهینان، ئەوژی ب مەبەستا پیزگرتنییه.

— ئە فه ئاغا هات.

(ئاغا) ناسنا فه کی جفاکيه، د جفاکی کورداندا ئاواژه دده ته که سه کی پایه بلند، به لی د ئە فئ نمونه یا بووریدا دبیت مەبەستا ئاخفتنکهری (ئاغا) نه بیت، به لکو که سه کی ئاسایی بیت، یان هه قالئ ئەوی بیت یان مەبەستا ئەوی مرقه کی ته مه ل بیت.

— سپیده باش به پیز.

(به پیز) نیشانکاره کی جفاکيه، ب مەبەستا پیزگرتنی دهینه بکارهینان، به لی ل دویف نمونه یا بووری، ئەگەر پێقه بهر بیژینه فه رمانبه ری دی مەبەستا خو گوهرۆیت و دی ب مەبەستا سفاکایه تیپیکرن هیته، کو ئەوژی دبیت گیروبیت، له ورا ئە ف نیشانکاره بۆ بکارهینابیت.

ل دوماهیکی پیدفیه بیژین، کو نیشانکار ب گشتی و نیشانکارین جفاکی ب تاییه تی، ئەو پیکهاتا زمانیه کو ژیده ری ئەوی دهینه گوهرۆین ل دویف گوهرۆینا دهوروپه ری ئاخفتنی و مەبەستی (حافف اسماعیل علوی، 2011، 441). ئانکو نیشانکارین جفاکی ئیک ژ ئەوان بابە تانه یین کو تیگه هی خو ب دهوروپه ری جفاکیه گیردای بۆ گه هاندنا واتا و مەبەسته کی. بۆ نمونه:

— ئە فه ندی هاتییه یان نه؟

— به پیز یی ئاماده یه.

ئە ف پسته یین بوری، دی بۆ گوهداری ته مومژ بن، ئەگەر ئەو دهوروپه ری ئە ف پسته تیدا هاتییه گوتن، ل ده ف گوهداری یی ئاشکه رانه بیت، که واته ئەگەر دهوروپه نه بیت، گوهدار نزانیت کا (به پیز) یان (ئە فه ندی) کینه؟ و ب چ مەبەست هاتییه بکارهینان، ئایا واتا فه رهنگی هلگرتیه یان واتا یه کا پراگماتی هه نه؟

4. ئە نهجام

پشتی فه کۆلینا مه ب دوماهیك هاتی، ئەم گه هشتینه ئەفان ئە نهجامین ل خوارئ دیارکری:

1— دهوروپه ر بنه مایه کی گرنگه د پوهنکرا نیشانکارین جفاکیدا و خاله کا فه بهر د نافه را واتا یا سیمانتیکی و پراگماتیکیا نیشانکارین جفاکیدا.

جفاکایه، کو جهنافان ب شیوه کی مۆرفۆلۆجی ل دویف که س و ژماره یی بکاردهینیت، به لی ئەگەر که سی ژێرده ست ل گه ل که سه کی دهسته لاتدار بئاخفت، جهناف وه کو یه که یه کا پراگماتیکی دهینه بکارهینان، کو په هه ندی پیزگرتنی به رامبه ر گوهداری دیارده که ت. بۆ نمونه: ئەگەر ئاخفتنکهر خودان دهسته لات و پله وپایه کا جفاکی یا به رزییت دشیاندايه جهنافئ که سی دویی تاک به رامبه ر گوهداری بکارهینیت و به روفازی، ئەگەر گوهدار یی ژێرده ست بیت ب جهنافئ که سی دویی کۆم به رسفده ته، ل جهی جهنافئ که سی دویی تاک. وه کو:

— تۆ قوتابییه کا خوشتئی.

— هوین ژئ هه ره وسه مامۆستانه.

وه کو د ئەفان نمونه یین بووریدا دیاردبیت، کو پله یا مامۆستایی ژ پله یا قوتابی بلندتره، ئەفجا جهنافئ که سی دویی کۆم "هوین" ل جهی جهنافئ که سی دویی تاک هاتییه بکارهینان، کو ده رپینئ ژ پیزگرتن و پله و پایه یا گوهداری ده که ت، کو مامۆستایه. ئانکو د شیاندايه بیژین ئەگەر که سه ک خودان پله وپایه کا جفاکیا بلندبیت یان ژئ خودان ته مه نه کی مه زن بیت، ئەفجا ئاخفتنکهر بیت یان گوهدار بیت یان نه ئاماده بووی بیت، ل ده می ئاواژه پی دهینه دان بۆ پیزگرتنی جهناف ب شیوه کی نه ئاسایی دهینه بکارهینان، ئانکو به رامبه ر که سی "تاک" که سی "کۆم" دهینه بکارهینان.

3.3. نیشانکارین جفاکی و مەبەست:

بکارهینانا زمانی و به ره جهسته کرنا ئەوی د پڕۆسیسا ئاخفتنیدا ئیک ژ ئارمانجین گرنگ و هه ره سهره کیین فه کۆلینن پراگماتیکیه، واته بکارهینانا زمانی د دهوروپه ره کیدا بۆ گه هاندنا واتا و مەبەسته کیه، ئانکو مەبەست نواندنه کا ئە پستراکیه ل دویف هه لویستی زیندی یی گوتنی دهینه پوهنکرن، کو ل ده می ئاواژه یی ده که نه تشته کی دبیت که تواره ک، کو پشکدارین ئاخفتنی ئیکسه ره سته پی ده که ن (H.G.widdowson, 2007, 26).

مه به ست تیگه هی کرده ییه، پوله کی گرنگ د ناف زانستی زمانی و پراگماتیکیدا دبینیت. هه ره وسه گه له ک جارن هه تا ئاخفتنکهر و گوهدار ب ته مامی ل ئیک و دوو بگه هن، پیدفیه مه به ستا ئیک و دوو شروقه بکه ن (بادیس لهویمل، 2014، 36). ئە ف نیشانکارین جفاکی، کو بواره کی هه فپشکه د نافه را زمانفانییا جفاکی و پراگماتیکیدا (محمود احمد نحه، 2002، 19). گه له ک جارن ئە ف نیشانکاره بۆ مه به ستا خویا سهره کی ناهیه بکارهینان، به لکو مه به سته کا دی ل پشتر هیه، کو پیدفی ب شروقه کرنا هه زرا ئاخفتنکهر و گوهداری دب، هه تاکو واتا و مه به ستا ئەوان یا دروست ب ده سته فه یته. هه ره وسه نیشانکارئ جفاکی، چه ند په یوه نديه کین جفاکی ب خو فه دگرن، ژ ئەوان په یوه نديیا ن ژئ (پیزگرتن، خزمایه تی، کار و

جواد ختام، التداوليه واصولها واتجاهاتها، دار كنوز المعرفة للنشر والتوزيع، الجبعة الاولى، 2016.

حافظ اسماعيل علوى، التداوليات علم استعمال اللغة، الجبعة الاولى، عالم الكتب الحديپ للنشر والتوزيع، 2010.

رمزى منير بعلبكي، معجم المصطلحات اللغوية، الجبعة الاولى، دار العلم للملايين، بيروت، 1990.

محمد احمد نحل، افاق جديده فى البحپ اللغوى المعاصر، كلية الاداب، جامعه الاسكندرية، 2002.

محمد حسن عبدالعزيز، علم اللغة الاجتماعى، مكتبة الادب للكتاب والنشر والتوزيع، 2009.

هادى نهر، اللسانيات الاجتماعيه عند العرب، دار الامل للنشر والتوزيع، الجبعة الاولى، 1998.

3.5. ب زمانى ئىنگلىزى:

Al Aubali. F.A, Deixis in Arabic and English: A Contrastive Approach. International Journal of Applied Linguistics & English Literature ISSN 2200-3592 (Print), ISSN 2200-3452 (Online) Vol. 4 No. 4; July 2015.

Al-Sulaimaan.M.M, Semantics and Pragmatics, first edition, Maktab Al-Ula, Mosul, 2010.

Charle. J. fillmore, Lectures on deixis, university of California, Berkeley, 1995.

Crystal. D, Adictionary of Linguistics and Phonetics, 3ed, Basl, Blackwell, 1992.

Crystal.D, An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages, Blackwell, 1992.

Dylgjeri. A & Kazezi. L, Deixis in modern Linguistics and Outside, Academic Journal of Interdisciplinary Studies published by MCSER-CEMAS-SAPIENZA University of Rome, Vol 2, No 4, May, 2013.

Emile. B, Problems de linguistics General, voll, galliards publishing, 1966.

Farrokhphey . M , language , fourth edition , Azmon , Tehran , 1997.

Fillmore, C,J, Towerds a theory of deixis, The PCCLLU papers (Department of Linguistics, Univesity of Hawaii), 1971.

Fillmore, C,J, Santa Cruz Lectures on Deixis, Mimeo, India Universty Linguistics club, 1975.

Foley. W, Anthropological Linguistics: An Introduction, oxford: basil black well, 1997.

Friedrich. P, studies in the Kinship terminology of the indo – European language, vol 56, 1980.

Fromkin. Vand rod man. R, An introduction to language, Havcourt Bvace – College Publishers, 1998.

Gerorge ywe, Pragmatics, oxford university prees, 1996.

Gustily. D, A dictionary of linguistics and phonetic, Cambridge under sity, 1991.

H. G. widdowson, Oxford in in introductions to language study, 2007.

Jaszczolt, K.M, Semantics and Pragmatics: Meaning in Language and Discourse, London: Longman, 2002.

Leech, G, N, Principles of Pragmatics, London Long man, 1983.

2- نىشانكارىن جفاكى پله و پايه يا هر ئىك ژ ئاخفتنكەر و گوهدار و ئاماده نه بووى دياردكەت ل دويڧ پەهەندىن جفاكى (هيز و توانا و ژيړدەست)، ب ئەڤى چەندى نىشانكارىن جفاكى پيڊڤى ب دەوروبەري پراگماتيكي هەيه.

3- سەرەپاي هندی كو نىشانكارىن جفاكى بوارەكە ژ بوارين پراگماتيكي، بەلى هەندەك جارەن ئىكەلى زانستى زمانفانيا جفاكى ژى دبیت، ئانكو د كارهينانا خودا مفاى ژ بياڤين زمانفانيا جفاكى وەردگريت.

4- نىشانكارىن پراگماتيكي ل دويڧ چەند بياڤەكان كاردكەت و دەيتە دەستنيشانكرن. ئەوژى ئەڤەنە: (پيژگرتن و ھونريڤكس ، ناسناڤ، پەيڤين خزماتيبي، جەناڤ).

5- مەبەست خالەكا سەرەكيبە ژيڤ هندی كو تەمومژى د نىشانكارين جفاكيدا نەمينيت وانا و ئىگەھى ئەوان بۆ واتايەكا دەستنيشانكرى بگوھوپريت و ب ئەڤى چەندى نىشانكارين جفاكى دچنە د ناڤ پراگماتيكيڊا.

5. ليستا ژيڊەران

1.5. ب زمانى كوردى:

دبار عەلى، تاليب حسين، پراگماتيكي نيشان و ئادرئس لە زمانى كوردیدا، گۇڧارا زانستين مۇڧايەتى يا زانكۇيا زاخۇ، بەريەندا: 6، ژ(1)، بەرگ(1)، 2018.

سەلام ناوخۆش بەكر، زمانناسى و هەندى بابەتى زمانناسى كوردى، كۆمەلە ليكۆلنەوہيەكى زمانناسى يە، بلاءوكراوہكانى كتىبفرۆشى سۆران، ھەولير، 2004.

شيرزاڭ سەبرى عەلى، پراگماتيک، چاپا ئىككى، چاپخانا حاجى ھاشم، ھەولير، 2014.

_____ و عەبدولسەلام نەجمەدين، زمانفانيا كارەكى، چاپا ئىككى، چاپخانا حاجى ھاشم، ھەولير، ژ وەشانين دەزگەھى سپريژ، دھۆك، 2011.

عەبدولواھيد موشير دزەي، زانستى پراگماتيک، چاپى يەكەم، چاپخانەى پاك، ھەولير، 2011.

نيژار سلیمان عەبدولرەحمان، جەناڤ ژ لايى نىشانكارانڤە، ناما ماستەري، كۆليژا ئادابى، زانكۇيا دھۆك، 2011.

ھۆگر مەحمود فەرەج، پراگماتيک و واتاي نىشانەكان، نامەى دكتورا، كۆليژى زمان، زانكۇي سلیمانى، 2000.

2.5. ب زمانى عەرەبى:

امجد الرکابى، مسرد التداوليه، دار رچوان للنشر والتوزيع، الجبعة الاولى، عمان، 2018.

احمد مختار عمر، علم الدلالة، كلية دار العلوم، جامعه القاهرة، الجبعة الاولى، 1985.

باديس لهويل، مفاہر التداوليه فى مفتاح للعلوم السكاكى، الجبعة الاولى، عالم الكتب الجديدة، الاردن، 2014.

بيتر ارنست، علم اللغة البراجماتى، ترجمه: سعيد حسن بحيرى، الجبعة الاولى، دار زھراو الشرق للنشر والتوزيع، القاهرة، 2014.

6. پەراۋىز

- 1- ئامرازىن ئامازى دىيىدىغانىيە ۋەكو نىشانكارىن جفاكى بھۇمىيىن، ئەۋى ئەگەر ئامازىيى ب جھەكى بھىتە كىن، ب پىكا (this: ئەقە، that: ئەۋا/ئەقە) بۇ نمونە ئامازەكىن ب نەخۇشخانىيەكا نىزىك ب پىكا ئامرازى (ئەۋا/ئەقە) بۇ دۇير. ۋەكو (ئەۋ جھىيە ب راستى ئەز ھەست ب نەساخىيى ئى دكەم.) ل قىيى ئاقتىنكەر نەرتى دىيىنىت ب پىكا بكارھىنانا ئامرازى(ئەۋ...ئەقە) بۇ دۇير بۇ جھەكى نىزىك، ئەقە ئى ب مەبەستە ب دەستقەھىنانا ئارمانجىن جفاكى ۋەروونىيە بۇ دەرپىنا ئەقىانا ۋ كەرىا ئەۋى بۇ جھى د ناف پىتىدا ئامازە پىداى(Thaxoon,A,Y,1998,13).
 - 2- ھىز: ئانكو كارتىكىن ۋ كونترۇلكىنە ل سەر پەفتارىن كەسى، بەلى (ھەفكارى): پەلىا نىزىكىبونىيە د ناقبەرا ھەقىشكىن ئاقتىنىدا، ئانكو دىاربوونا ھەندەك سىما ۋ ئەنجامىن ھەقىشكە د ناقبەرا ئەۋاندا.
 - 3- (براۋن ۋ چىلمان) كەسىن ئىكى بون، كو دانوستاندنا (V/T) ل دۇيف دوو پەھەندان كىن:
 - 4- 1-پەھەندى ھىزى: ئەقە ھىزى ل سەر كەسەكى دى ب خۇقە دگىرىت ۋ ئەقە شىانا كونترۇلى يان كارىگەرىيى ل سەر پەفتارى كەسى ب خۇقە دگىرىت.
 - 5- 2-پەھەندى ھەفكارى: ئەقە پەلىا خىزمايىيى د ناقبەرا تەۋەراندا، ھەروەسا ھەبوونا خالىن ۋەكەھۇ ب كىمىقە جەختكىن ل سەر ھەبوونا ھەندەك پەيوەندىيىن ھەقىشك د ناقبەرا دوو تەۋەراندا ب خۇقە دگىرىت(foley,1997,314).
- Levinsons, Stephen C, pragmatics and social deixis in chiarello proceeding of the fifth anual meeting of the Berkeley linguistics, 1979.
- Levinsons, Stephen C, pragmatics, Cambridge university press, 1983.
- Levinson ,Stephen C, Pragmatics and Social Deixis: Reclaiming the Notion of Conventional Implicature,2011.
- Lyons. J, An introduction to theoretical linguistics, Cambridge university prees, 1968. -Manning, Social deixis anthropoligical linguistics, 2001.
- Nahbakhsh,G, moving beyond T.v pronouns of power and Soldarity, university of Glasgow.
- Pratiwi, S, Person Dixis in English Translation of Summarized Sahih Al-Bukhari Hadith in the Book of Al-Salat, 2018.
- Stapleton.A, deixis in modern linguistics, Vol 9.
- Trask, R.L, A dictionary of Grammatical Terms in linguistics. London, 1998.
- Verchuerne.J, understanding pragmatics, university of Antwerp, 1999.
- Yule. G,The study of language, Campridg, Campridge University Press,1996. –

التعين الاجتماعي في كلام منطقة بهدينان حسب موديل(فيلمور)

الملخص:

التعين الاجتماعي يختص بالعلاقات الاجتماعية بين المشاركين في الحديث و منزلتهم وعلاقتهم بموجوع الحديث . يحاول هذا البحث دراسة كيفية استخدام التعين الاجتماعي في كلام منگغه بهدينان. هذا البحث بعنوان: (التعين الاجتماعي في كلام منگغه بهدينان، حسب موديل (فيلمور)). الهدف الرئيسي منه هو معرفة التعين الاجتماعي و مجالاته و كيف يمكن دراسته من الناحية تدوالياً. يتكون هذا البحث من فصلين، الفصل الأول بعنوان: (التعين و التعين الاجتماعي) يتكرق هذا الفصل بشكل عام الى دراسة التعين الاجتماعي من ناحية مفهومه و خصائصه و أنواعه و علاقاته. أما الفصل الثاني فهو تحت عنوان: (التعابير و مجالات التعين الاجتماعي)، هذا الفصل يهدف الى معرفة و تحديد التعابير و مجالات التعين الاجتماعي بشكل دقيقاً لنموذج (فيلمور) و هذا النموذج يربك التعين الاجتماعي بمجالات تعابير التقدير و التشريفات و الألقاب و تعابير القرابة و الجماثر الشخصية .

كلمات المفاتيح: التعين الاجتماعي، تعابير التقدير و التشريفات، الألقاب، تعابير القرابة، الجماثر الشخصية .

Social deixis in speech of Bahdinan area according to Fillmore Model

Abstract:

Social deixis concerns social relationships between participants, their status and relations to the topic of discourse. The present research aims at investigating the use of Social deixis in speech of Bahdinan area according to (Fillmore 1975: 39) Model. The research entitled “Social deixis in Speech of Bahdinan area “tries to explain the notion of Social deixis, its fields, and how to study it pragmatically. The research consists of two chapters. The first one is “Deixis and Social deixis” and it deals with the idea, characteristics, types and relationships of Social deixis. The second one is “Deixis and fields of Social deixis “and it deals with the Deictic items and fields of Social deixis according to Fillmore (1975) and this model connects the Social deixis with appreciation expressions, honorifics, nicknames, kinship terms, and personal pronouns.

Keywords: Social Deixis, Appreciation Expressions, Honorifics, Nicknames, Kinship Trms, and Personal Pronouns